Várbontás városközponti ingatlanért, illetve mégis lehúzható egy rókáról két bőr

dr. Rigó Mihály
ny. mérnök

„Magyar emlékül és magyar reményül
Állj boldogan és büszkén, ősi város,
Símulj szerelmes szívvel a Tiszához.”
Juhász Gyula

A céljaim

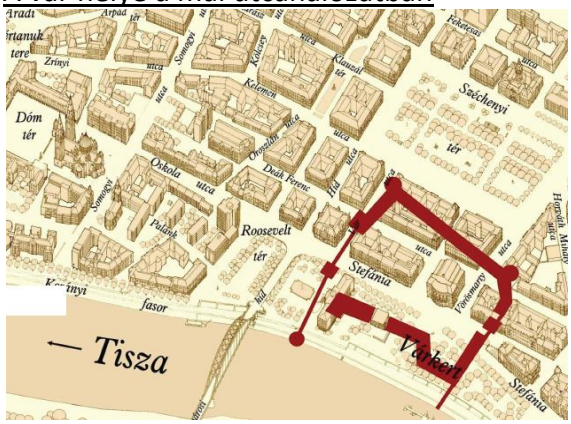
Megmutatni a szegedi vár bontásának és az ún. gyűrűs-sugaras városszerkezet kialakulásának a hátterét, mellyel Szeged Budapest városszerkezeti másolata lett.
Ősi ez a város, akkor is, ha néhányan az ősi múlt dicsőítése helyett annak eltörlését ünneplik a várbontás, az újjáépítés által.

A nagyárvizet követő újjáépítés hivatalosnak tartható értékelése

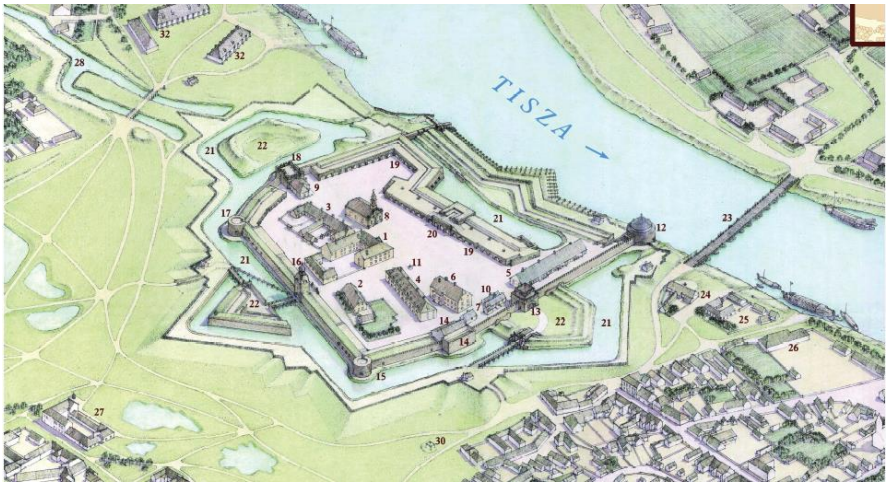
„A szegedi „nagy” árvíz volt a török kor óta a legdrámaibb hatást gyakorló esemény a szegedi városkép fejlődésére. 1879. március 12-én, Gergely napján, hajnali 2 órakor betört a víz, amely felbecsülhetetlen anyagi károkat okozott ugyan, és döntő csapást mért a város ősi életformájára, sajátos egyéniségére, de ugyanakkor a modern fejlődés páratlan lehetőségeit is megnyitotta előtte.”
„1879. március 12-e éjszakáján új időszámítás kezdődött Szegeden, ami előtte volt, az a Víz előtt volt, ami utána következett, az a Víz után volt.”
„A 19. század folyamán az egyenetlenül végrehajtott Tisza-szabályozás okozta árvízkatasztrófa már régóta fenyegette Szegedet. A Tisza felső szakaszán, a híres nemesi vármegyék területén, az itt élő dzsentrik anyagi boldogulásának érdekében átmetszésekkel és töltésekkel meggyorsították a víz lefolyását. Ennek aztán az lett a szükségszerű következménye, hogy a még szabályozatlan dél-alföldi szakaszon – ahol nem feudális, hanem polgáriasodó, kevéssé befolyásos társadalmi rétegek éltek – nem bírt lefolyni, és így sűrűn idézett elő komoly árvizeket. Tetézte a komor helyzetet Szeged esetében a Maros is. A gyors folyású Maros éppen Szeged fölött torkollik a Tiszába. Többször felmerült az a gondolat, hogy a vízi biztonság érdekében a szabályozott Marost délen vezessék a Tiszába. Erre azonban gazdasági megfontolások miatt nem került sor.
1876-ban már komoly árvízveszedelem fenyegette a várost, ezt azonban okos intézkedésekkel sikerült megakadályozni. 1878 karácsonyától kezdve Szeged népe újabb rettegésben élt. A végzetet ezúttal nem lehetett elhárítani.”
„… 36.200 holdnyi terület került víz alá …”
„5458 ház összeomlott, épségben csak 265 maradt. Az épen maradt házak leginkább a belváros kőépületei voltak. Mintegy 60.000 ember vált hajléktalanná.”
„A katasztrófa megtörtént. Szeged víz alá került. A házak roskadoznak. Negyed háromkor megkondult a vészharang. A hajóhídon emberek ezrei törtetnek Újszeged felé. Segélykiáltások hangjait hordja szét a szél. Sokan csak a puszta életüket menthették meg. Száraz lábbal csak a Palánk három utcájának végén lehet járni. A víz tovább emelkedik, döglött ökröket, lovakat hurcol. A várfalakra katonák hordják föl a hidegtől megdermedt, ijedtségtől elalélt embereket.”

„A vár elhamarkodott lebontásával megsemmisült a város történeti szerkezetének egy fontos eleme, de a felszabadult területen városszerkezetileg és városképileg egyaránt kiegyensúlyozott ellenértéket hoztak létre az újjáépítők. A tervezésben és a kivitelezésben részt vevők kitűnő együttműködése révén Szeged Európa-szerte ritkaságszámba menő városépítészeti együttessé formálódott. A Belváros, a „palotás Szeged" máig meghatározza a városképet, és egységes, eklektikus világa műemlékivé érett."
https://hu.wikipedia.org/wiki/1879-es_szegedi_%C3%A1rv%C3%ADz
„151 ember esett áldozatul az árvíznek a 75 000 lakosból"
„… beleszólt a politika: a Tisza felső szakaszán, a híres nemesi vármegyék területén, az ott élő dzsentrik anyagi boldogulásának érdekében átmetszésekkel, töltésekkel meggyorsították a víz lefolyását. A még szabályozatlan dél-alföldi szakaszon – ahol nem feudális, hanem polgáriasodó, kevéssé befolyásos társadalmi rétegek éltek – ennek következtében nem tudott lefolyni a víz. Sűrűn idézett elő komoly árvizeket, de ez valószínűleg nem sok mindenkit érdekelt."
https://www.delmagyar.hu/szeged_hirek/a_nagyarviz_szinte_leradirozta_a_varost_nezze_meg_kepekben_is/2510729/
„A régi Szeged helyén Párizs, Bécs és Budapest alaprajzára emlékeztető, a kor Európájának egyik legmodernebb szerkezetű kettős körutas és sugárutas rendszerű város jött létre."
http://geography.hu/mfk2004/mfk2004/cikkek/abonyine_palotas_jolan.pdf
Szeretném az alábbiakban megmutatni, hogy az előbbiek erős egyszerűsítések, melyeknél a valóság akkor is színesebb volt. Lenne mit átfogalmazni a valóság megismertetése céljából és erről tájékoztatni a szegedi társadalmat.

A vár helye a mai utcahálózatban

Mi volt a várban 1775 körül?

1. Várparancsnokság
Headquarters of the castle
2. Térkapitány háza
The presidial captain's house
3. Régi tiszti kaszárnya, térezredes lakása
Old officer's barracks, presidial colonel's house
4. Új tiszti kaszárnya
New officer's barracks
5. Régi kapu melletti tiszti kaszárnya
Officer's barracks next to the old gate
6. Fegyvertár
Arsenal
7. Fő ágyúmester háza
The chief gunner's house
8. Új helyőrségi templom
New garrison churc
9. Régi helyőrségi templom
Old garrison church
10. Porkoláb háza
Warder's house
11. Kút
Fountain
12. Délkeleti saroktorony, vízi rondella
Southeastern corner tower, water bastion
13. Déli kaputorony, régi kapu
Southern gatehouse, old gate
14. Tüzérségi raktár, egykori középkori palota
Artillery arsenal, one-time mediaeval palace
15. Délnyugati saroktorony
Southwestern corner tower
16. Nyugati kapu, budai kapu, új kapu
Western gate, Buda gate, new gate
17. Északnyugati saroktorony
Northwestern corner tower
18. Északi kaputorony, szolnoki kapu
Northern gate tower, Szolnok gate
19. Keleti, Tisza felőli új szárny
New Eastern wing from Tisza river
20. Mária Terézia kapu
Maria Theresa's gate

Hogyan nézett ki a vár?

a várudvar belseje, a vár épületei, szembe nézve a Vedres-féle városházával
https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_nemzetisegek/horvatok/szeged/a_szegedi_dalmatak_bunyevacok_tortenete/pages/magyar/003_szeged_varos.htm

4. ábra: A Széchenyi tér a XIX. század elején

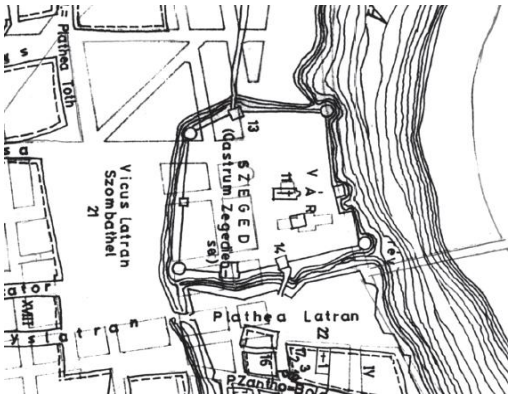
Szeged várostörténeti atlasz 2014.

A tornyos épület, a régi városháza, az akkor még majdnem fátlan főtérrel. A kép bal szélén látható a várfal Tiszával párhuzamos szakasza.

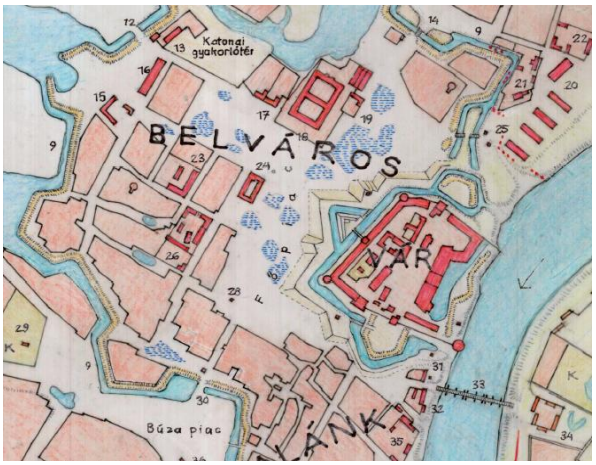

Vár a nagyárvíz alatt
Szeged várostörténeti atlasz 2014.
A jobb szélen, fönn, a várost lemosó Tisza. A bal szélen a víz alatti főtér. Jól látható a sötét színű várfal, és azon belül a várudvar épületei. Ez nem a versailles-i cirádás pompát kiszolgáló, hanem egy komoly katonai erőd volt. A falakon a menekültek sátrai állnak, valamint egy fa feljáró rámpa a részükre a bal oldali főtérről.

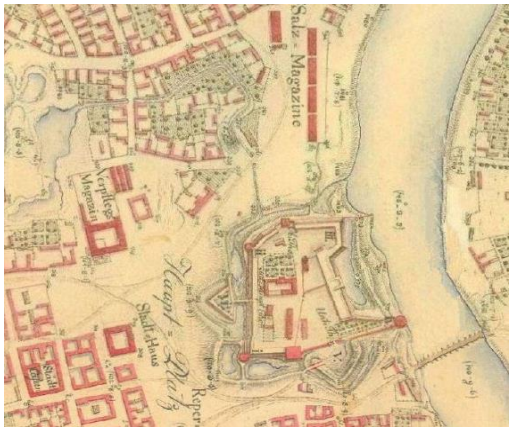
<u>A vár a városszerkezetben</u>
Szeged várostörténeti atlasz 2014. képei:

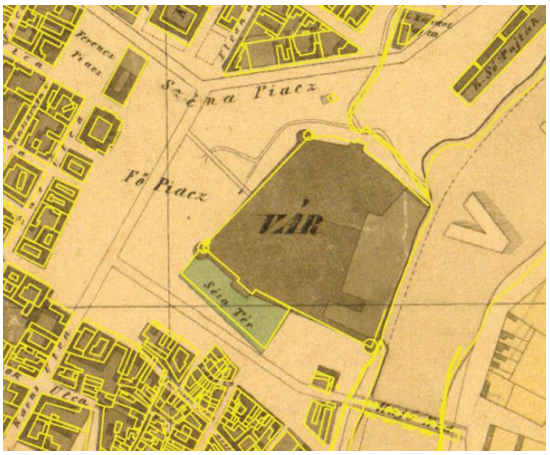
1522-1548 között
(a 21-es jelű a nagyvásártér)
A tér bal széle a mai városháza falsíkja!
A Tisza felőli várfal akkor még a Tisza
szélén volt, csak kb. 1700 körül dőlt be
a folyóba, mely után bentebb építették újjá.
A jobb oldali térkép már ezt mutatja.

1790 körül
a 20-as a sóhivatal, 24-es a városháza

1834 körül

1850 körül

A vár fölött a Tiszával párhuzamosan láthatók a sóraktárak.

A főtér kivastagított négyzete a városháza.

közül a középső volt mindvégig a leghangsúlyosabb. Itt már a római kortól, vagy talán korábban is a terület legmagasabb pontján az átkelőt vigyázó erősség állt, amely fennállásáig hatott a városszerkezetre. Védelmi célból és vizenyők miatt északról, nyugatról és délről széles üres terület övezte, amelyet békeidőben heti- és éves vásárok tartására hasznosítottak. Hogy a 15. században már létezett a révvel kapcsolatban álló nagy térség, azt II. Ulászló király 1499-ből származó oklevele bizonyítja, amelyben a várat övező nagy térség nyugati és déli részére marhavásárt engedélyezett.[25] Mellette déli irányban alakult ki a suburbium, Alszeged, amely a

http://www.oszk.hu/hirek_hu/szep-magyar-terkep-2014?mobile=off

Megállapítható: a vár és a várat övező hatalmas üres tér, terület Szeged városszerkezetének legrégebbi, évszázadokon át változatlanul fennálló, legértékesebb eleme, mely megóvást, átmentést érdemelt volna és nem az elpusztítást! Itt a régi Szeged egykori városközpontját sikerült lerombolni.

A városszerkezet több száz éves érték! Ennek megtartásával, felhasználásával kellett volna az újjáépítést kezdeni, de politika akkor is felülírta a józan észt.

Micsoda egy különleges hely ez?

A Tisza jobb partján, a mai Belvárosi híd közelében, a későbbi vár területén alakult ki a Kr. u. 2. században az a *Partiszkon* nevű település, amelyet Ptolemaiosz említett. Lakói a kelták (esetleg a dákok),[1] majd szarmata jazigok voltak.[2] A Kr. u. 2–3. században a rómaiak a településen útállomást létesítettek.[3] Az erődítmény a *Lugió*val (Dunaszekcső, a 4. században *Florentiam*) szemben a Duna bal partján felépített *Contra Florentiam* erődtől a Duna-Tisza közén és a Maros déli partján Dáciába vezető karavánút tiszai átkelőjét szolgálta. Ennek nyomai a várbontás alkalmával (1876, 1880–1882) kerültek elő a mai Vár utca és Deák Ferenc utca sarka táján, ahol a legutoljára tüzérségi raktárként használt középkori palota padozata alatt *in situ* római padlótéglákat figyeltek meg. Ugyanott IMP

Hol van ennek ma nyoma? Miről hallgatunk? Mit építettek be, milyen dicső múltat fedtek le azonnal a város árvíz utáni újjáépítői? Hogyan lehet ebből valamit megtalálni valamit mondjuk a színház alatt?

Rövid vártörténet, mely a magyarság és Szeged történelme is

„Magát a várat az 1329. évben említik először határozottan. Azonban földrajzi és régészeti szempontok és adatok egybevetéséből arra lehet következtetni, hogy **a szegedi vár helyén már ősrégi korban is volt valamelyes erődítés.**"

„A város újjáépítése alkalmával végzett talajfúrások kimutatták, hogy az a terület, amelyen a vár állott, hajdan önálló sziget volt, melyet vízerek vettek körül."

http://acta.bibl.u-szeged.hu/39/1/dolgozatok_1926_144-154.pdf

„Szeged és környéke az újkőkor (Kr. e. 5000) óta lakott. Traianus római császár i. sz. 106-ban foglalta el Daciát, ahonnan főleg **sót és aranyat** szállítottak. A rómaiak hamarosan összeköttetést létesítettek Dacia és Pannónia provinciák között. A két tartomány közötti útnak fontos állomáshelye volt Partiscum, azaz a mai Szeged. **Elképzelhető, hogy Attila fő szálláshelye valahol ezen a vidéken volt**."

Mintha Szegeden semmi sem lenne lényeges!

„A szegedi királyi kővár 1260 és 1280 között épült fel, mely a sószállító utat védte."

„https://hu.wikipedia.org/wiki/Szeged"

„A szegedi erődítményt az 1241-42-es tatárjárás utáni időszakban bővítették ki IV. Béla király parancsára."

https://szegedma.hu/2019/01/multidezo-26-resz-a-szegedi-var-tortenete

„A vár építése **IV. Béla a tatárjárás után 1247-ben** adott kiváltságai alapján kezdődött meg, valószínűleg a korábbi föld-, illetve favárnak kőfalakkal, bástyákkal, tornyokkal történő átalakításával. Első okleveles említése azonban csak Károly Róbert király idejében történt. 1321-ben, amikor a Dorosma nemzettségből származó Dénes fia Pál mester a várnagya, aki egyben ezt a tisztséget az ó-budai várnál is betöltötte. Királyi vár, s mint ilyet 1437-ben Gúthi Országh János és Káthay László szerezte meg, kiktől Albert király váltotta vissza. Két év múlva Erzsébet királyné, 1456-ban V. László, majd 1458-ban **Mátyás király** kezére került, aki aztán fiának, **Korvin Jánosnak** adta, õ viszont **Kinizsi Pálnak** engedte át. Ennek halála után, 1494-ben ismét Korvin Jánosé, és tőle jutott 1502-ben 9000 forintért II. Ulászló király birtokába.

Szeged várát II. Lajos király 1518-ban **Báthori Istvánnak** zálogosította el, majd 1524-ben 2000 forint lefizetése után visszakerült a királyhoz, de még ebben az évben **az esztergomi érsek** birtoka lett.

A XVI. század elején 1528-ban a török által lerombolt várat János király javíttatta ki. A törökök 1542-ben foglalták el a várost és az ostrom során súlyosan sérül vár helyreállítását azonnal megkezdték. Magasították és erősítették falait, az árkokat kitisztították, mélyítették, szélesítették, a vár déli oldalán levő várost hatalmas földbástyákkal és árkokkal vették körül.

A várban tartózkodó őrség létszáma 1545-ben 323, 1552-ben pedig 348 fő volt. Szeged szandzsákszékhely lett, az élére kinevezett bég kormányzásával. Az első ilyen bég Musztafa, aki II. Szolimán szultán parancsára, a török kincstár költségén a vár helyreállítását végrehajtotta.
A vár visszavétele 1688. október 5-én indított ostrommal kezdődött meg. Az ostromlók parancsnoka - az ekkor Bécsben tartózkodó hírhedt Caraffa tábornok helyett - De la Vergne altábornagy lett, aki azonban az ostrom során szerzett súlyos sérülés sebeibe belehalt. Utóda a skót származású báró Wallis György tábornok lett, a sereg vezérei pedig többek között Barkóczy, Petneházy, az ifj. Bercsényi és báró Károlyi István volt. Mivel a védők számára segítség nem érkezett, a várat október 23-án feladták, amely így I. Lipót király birtokába került.
A kuruc szabadságharc idején 1704-ben Andrássy István és Vass Ádám vezetésével mintegy 8000 főnyi sereg ostromolta eredménytelenül. Ez év júniusában **II. Rákóczi Ferenc** vezetésével is támadták a várat, de elfoglalni most sem sikerült.
A szatmári békekötés után De le Croix Paitis mérnökkari ezredes tervei alapján 1714-1716 között erősítették a várat és egy új, 6 m széles, palánkkal ellátott földsáncot is építettek az erősség körül.
Az 1879. évi nagy árvíz erősen megrongálta a várat is, ennek során keleti fala és az északkeleti saroktorony a Tiszába dőlt. Miután a romos vár jelentősége megszűnt, **1883-ban megkezdték a még megmaradt falak lebontását.**”

A vár egyik legkorábbi, valószínűen még Árpád-kori épületei közül leg-
több ismeretünk a déli fal vonalába beépített palotáról van. A délnyugati

Azaz: az Árpád-kori palota is eltűnt!

http://szeged.network.hu/blog/szeged_klub_hirei/szegedi_var_tortenete

A várhoz, Szegedhez ezer szállal kötődik a Hunyadiak családja, kiknek Szegeden is voltak birtokaik, itt tanácskoztak, innen indították a török ellenes csatáikat: Hunyadi János, Szilágyi Mihály, Mátyás király.

http://www.bibl.u-szeged.hu/reizner/01/1068.htm
https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Banlaky-banlaky-jozsef-a-magyar-nemzet-hadtortenelme-2/11-a-hunyadiak-kora-hunyadi-matyas-14581490-1D23/hunyadi-maskep-hollos-matyas-kiraly-hadjaratai-1458-tol-1488-ig-1D24/4-az-1458-evi-pesti-es-szegedi-orszaggyulesek-fobb-hatarozatai-szilagyi-garai-ujlaki-elmozditasa-szovetkezesuk-matyas-kiraly-ellen-1D50/

Egy nyápic királyfi szobra utal itt valamire:

A 2018-as Mátyás király emlékév úgy múlt el, hogy Szeged észre sem vette!

Cs. Sebestyén Károly szerint:
„Szent István korában tehát még nem volt Szegeden vár, de 1321-ben már volt. A legrégibb adat ugyanis, amely a szegedi vár létezését bizonyítja az 1321. évből való, amikor I. Károly király egyik oklevelében említést tesz a Dorosma nemzetségből származó Pál mesterről, ki az ó-budai és szegedi királyi várak várnagya volt.”
„Amikor IV. Béla király az elpusztított csongrádi földvár helyett Szegeden építtetett fel új királyi várat, (Reizner i. m. I., 47.), bizonyosan nem emeltetett újra olyan könnyen

megostromolható földvárat, mint amilyen addig divatban volt nálunk, s amilyen a csongrádi volt, hanem nyugati mintára, valószínűleg külföldről hozott építőkkel csináltatott olyan újszerű, kőből és téglából való falakkal és tornyokkal körülvett erődítést, amelyet a tatárok esetleges újabb betörésük esetén fel nem égethettek, el nem foglalhattak."
1692-ben bedőlt a Tiszába a keleti várfal.
http://acta.bibl.u-szeged.hu/85/1/dolgozatok_1928_257-291.pdf
Azaz: 1247 és1883 között létezett a vár, ami 636 év, magyarul 600 év! Kitöröltek a város történelméből 600 évet. Nem túl nagy ár ez azért, amit helyette építettek?
A múltat végképp eltörölni – énekelhetnénk, ha lenne kedvünk e barbár és vandál pusztítás után.

A vég kezdete: 1857, 9 évvel az 1848-as forradalom után és 22 évvel a nagyárvíz előtt!

A város vezetői, a művelt polgárok és mérnökök mind egyetértettek abban, hogy Szeged belvárosa fejlődésének útjában áll a vár. 1857-ben az uralkodó szegedi látogatása alkalmával hozzájárult, hogy a vár Szeged tulajdonába kerülhessen, ha megfelelő laktanyákat építenek helyette. Ám a vár bontása egyelőre váratott magára.

http://szeged.network.hu/blog/szeged_klub_hirei/szegedi_var_tortenete
„1857. május 24-én I. Ferenc József császár és felesége – országjáró körútja alkalmából – Szegedre is ellátogatott. Tudhatott arról, hogy mi a város régi kívánsága, mert – **hogy megnyerje a városi hatóságok és a lakosság szimpátiáját** (9 évvel vagyunk 1848 után! - RM) – megszüntette a vár erődítmény jellegét."
Ez a szavazatvásárlás egy korai formája.
„Ezzel egyidejűleg megengedte, hogy a vár körüli óriási üres térségeken, a vár tüzérségének kilövését biztosító „glacis"-okon építkezhessenek. A császár felajánlotta a városi tanácsnak, hogy az a várat le is bontathatja, ha a városban állomásozó katonaságnak megfelelő laktanyákat és raktárakat építtetnek."
„A vár helyett építessék kaszárnya!"
https://szegedpanorama.blogspot.com/2016_09_11_archive.html

A császár kalkulált jól!
1857-ben már semmilyen katonai szerepe, jelentősége nem volt a szegedi várnak. A császárnak, mint az akkori tulajdonosnak, **súlyos pénzbe került volna a hatalmas vár fenntartása!**
Helyette kegyeskedett, és így megszabadult egy nagy kiadástól! Mi pedig megint azt hihettük, hogy győztünk!
Egy korabeli mérleg szerint:
„A vegyes bizottsági tárgyalásokon megállapították, hogy a várban állomásozó két sor- és egy tartalék zászlóalj elhelyezésére építendő kaszárnya a városnak 862.940 forintjába kerülne.
Ugyanakkor a lebontandó vár anyagából és annak telkeiből csak 225 ezer forint bevétel várható.
A városi tanács és a katonai parancsnokság tárgyalásai során végül is kölcsönös engedmények születtek. A hadsereg megelégedett egy sor- és egy tartalék zászlóalj befogadására alkalmas kaszárnya felépítésével. A katonai parancsnokság abba is beleegyezett, hogy a kaszárnyát a régi katonai kórház telkén építtethetik fel. Természetesen ebben az esetben a városnak egy új katonai kórház építéséről is gondoskodni kellett.

Ilyen formában a kaszárnya 429.546 forintba, az új katonai kórház pedig 122.553 forintba került volna. Összesen tehát 552.099 forintra csökkent volna a költség, ami az eredeti összeghez képest 310.841 forint megtakarítást jelentett."
Hiába szól megtakarításról az írás, ha a város - nagyon megfaragott – 552 ezer Ft-os kiadásával szemben a város csekély, 225 ezer Ft-os bevétele állt!
https://szegedpanorama.blogspot.com/2013/01/a-szegedi-var-vegnapjai-1850-1883.html

1872, újabb lépés, de megint rossz irányba

„1872. május 9-én I. Ferenc József, valamint Lónyay Menyhért miniszterelnök Szegedre látogatott. A városi törvényhatóság tisztelgő látogatása alkalmával a városi tanács vezetői újra szóba hozták, hogy folytassák a vegyes bizottsági tárgyalásokat a vár megváltása és lebontása ügyében. Mivel a hadsereg által – a vár helyébe, a Kálvária mellett – igényelt új laktanya és más épületek költségvetése másfél millió forintot igényelt volna, a tárgyalások ebben az esetben is megszakadtak."
https://szegedpanorama.blogspot.com/2013/01/a-szegedi-var-vegnapjai-1850-1883.html

Majd a vég: 1879

1879. „Április 15-én Szegedre érkezett I. Ferenc József. E látogatás pontot tett a régi szegedi vár történetére is. Az uralkodó – miután a budapesti királyi ítélőtábla és a királyi kúria már elismerte (a Helytartótanács 1786. január 10-i, 1284. sz. alatt kelt leiratára hivatkozva) Szeged város telektulajdonos jogát a várra vonatkozólag – a várat minden építményével együtt, ingyenesen a városnak adományozta. Viszont a város vállalta, hogy a cs. k. 46. gyalogezred részére laktanyát építtet a Mars téren. A város az építkezés céljára 24 ezer négyzetméternyi területet adott át a hadseregnek."
https://szegedpanorama.blogspot.com/2013/01/a-szegedi-var-vegnapjai-1850-1883.html

6 Ft/négyszögöl – ennyit ért a magyar és a szegedi történelem egy darabkája

„1879. augusztus 29-re a vegyes bizottsági ülésen befejeződött a vár átadása a város számára. A vár bontási munkálatainak előkészítő tárgyalása azonban csak 1880. november 24-én kezdődött meg a királyi biztosság hivatalos helyiségében.
Miután ünnepélyes formában a város átvette a várat, megalakult a kisajátítási bizottság. Ez december 25-én értesítette a városi tanácsot, hogy a telek-kisajátítási tárgyalásokat 1881. január 6-tól meg kell kezdeni. Ekkor valóban meg is kezdődtek, s **eldöntötték, hogy a vár telkeinek kisajátítási ára négyszögölenként 6 forint lesz**. Mivel a telkek területe összesen 9 hold és 125 négyszögöl volt, a kisajátítási összeg 143.465 forint 70 krajcárt tett ki. A tárgyalások során nem történt döntés a vár lebontásából származó épületanyagról."
„A város köztörvényhatósága 1881. február 22-én a helyi és országos lapokban versenyajánlatot hirdetett meg a szegedi „váracs" lebontási munkálataira. A városnak ugyanis nagy mennyiségű építőanyagra volt szüksége, elsősorban a belváros újjáépítésére. Erre viszont kiválóan alkalmas volt a vár kitűnő minőségű téglaanyaga."
„A vár bontása 1881 májusának közepétől 1883 októberéig tartott."
https://szegedpanorama.blogspot.com/2013/01/a-szegedi-var-vegnapjai-1850-1883.html

Szeged budapesti mintát követett, másolt le Szeged újjáépítéskor

Ha meg akarjuk érteni, hogy mi történt Szeged újjáépítésekor, akkor ehhez meg kell ismerni az akkori fővárosi viszonyokat, hiszen az újjáépítés parancsnokai onnan érkeztek és lediktálták nekünk a jövőnket.
Meg szeretném mutatni, hogy az új Szeged egy kis Budapest lett, pontosabban a **Budapest egyszerű másolata.**
Sokszor került bajba Szeged, amikor fővárosi tervezőket engedett Szegeden dolgozni. Valószínű az, hogy első példa erre a város újjáépítése volt.

Szeged jövőképét meghatározó mértékadó emberek, a kapcsolati háló

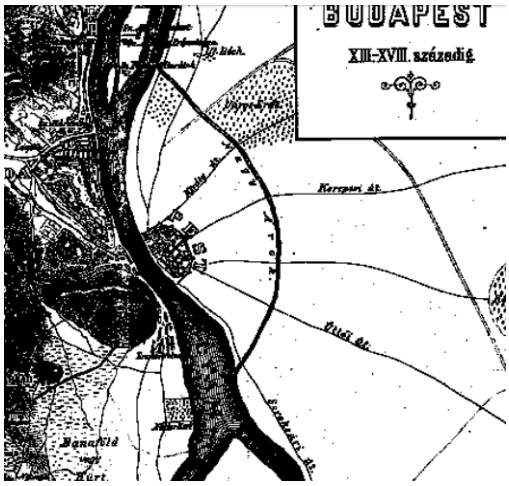
Tisza Kálmán, az kor miniszterelnöke, aki eléggé népszerűtlen volt Szegeden, mert Szeged akkor „véletlenül" ellenzéki város volt.
Tisza Lajos, a miniszterelnök öccse, Szeged újjáépítésének „teljhatalmú" miniszteri biztosa. Egy rokon kinevezése e nagyon fontos pozícióra hatalmas felháborodást váltott ki Szegeden, mely lekövethető a szintén ellenzéki szellemű Szegedi Napló számaiban.
Lechner Lajos, mérnök, akit Tisza Lajos alkalmazott, vett fel, bízott meg Szeged megtervezőjének.
„A szegedi nagyárvíz után Lechner Tisza Lajos királyi biztostól kapott megbízást a biztosi hivatal műszaki ügyekkel foglalkozó osztályának vezetésére."
http://www.sk-szeged.hu/lechner-lajos
Lechner Lajos „1854-től a budai Műegyetemen tanult, s mérnöki oklevelet szerzett, majd a budai építészeti igazgatóság szolgálatába lépett, ahol **Reitter Ferenc** és Mihalik József **irányításával sokféle építészeti feladat megoldásában vett részt."**
(Reitter, lásd alább – RM)
https://hu.wikipedia.org/wiki/Lechner_Lajos
Lechner „folyékonyan beszélt minden művelt nemzet nyelvén."
http://www.sk-szeged.hu/lechner-lajos
Tisza és Lechner egy eszme, egy gondolat megvalósítói.
Maga az eszme **Reitter Ferenc** mérnöktől ered, aki a fővárosi építési munkák egyértelműen elismert mérnöke volt, egy abszolút szaktekintély. **Ő a folyamat kulcsfigurája**!
Látható, hogy valamennyien fővárosiak voltak! A szegediekre tudtak erőltetni egy korább megfogalmazott modellt.
A hely pedig, ahol ezek a nagyságok a nagyárvíz előtt közvetlenül összetalálkoztak, együtt dolgoztak, egymást megismerhették, nem más, mint az 1870-ben megalakult Fővárosi Közmunkák Tanácsa.
„1870. június 23-án megalakult a Fővárosi Közmunkák Tanácsa, amelynek tevékenységét Tisza Kálmán alelnökként irányította. Itt ismerkedett meg a kiváló várostervezővel, Lechner Lajossal."
http://moramuzeum.hu/wp-content/uploads/2011/08/images_pdf_tisza-tanulmany.pdf
A Fővárosi Közmunkák Tanácsát Reitter gondolatai, javaslatai alapján hozták létre.
Reitter „A Fővárosi Közmunkák Tanácsának szakosztályfőnöke (1870–1874)."
Egyértelmű: a Közmunkák Tanácsában találkozott, ismerte meg egymást dolgozott együtt Reitter, Tisza és Lechner!

De ki volt a kulcsfigura, ki volt Reitter Ferenc?

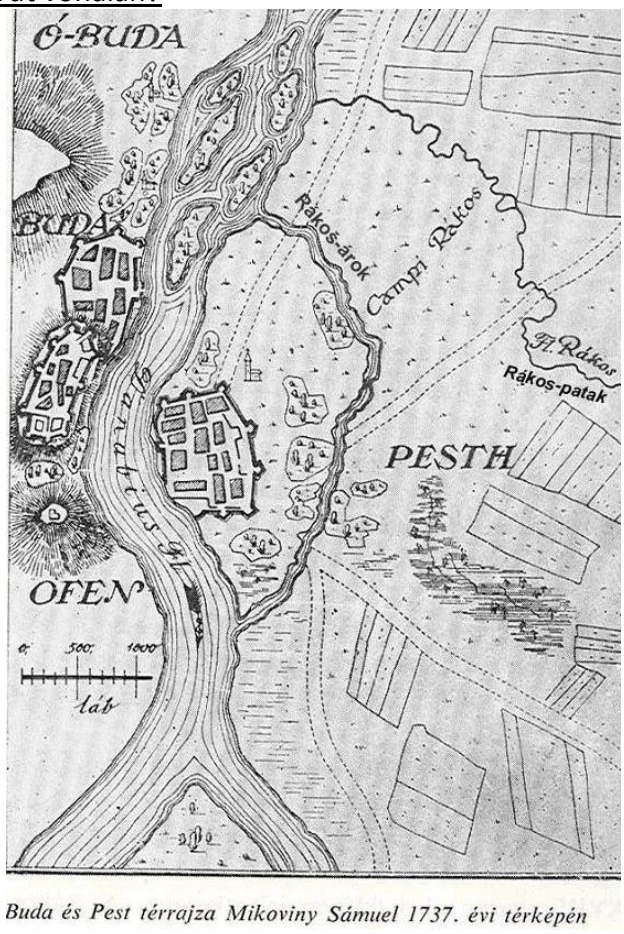

Előzetesként: Ő a mérnökség egyik legkiválóbb ősképe, egy kiváló ember volt.
„1833-ban végzett a Mérnöki Intézetben. 1833-1839 között az országos építészeti főigazgatóságnál dolgozott. 1844-ig közreműködött a Tisza és a Maros folyók térképészeti és vízműtani munkáiban. 1850-től a fővárosban működött."
„Részt vett Duna-térképezés és az Al-Duna-szabályozás munkájában."
„Tervet készített hozzávetőlegesen a mai Nagykörút nyomvonalán létesítendő hajózható csatornára, melyet azonban elvetettek. A dunai rakpart építése, a pesti Duna-szakasz szabályozása, valamint az Andrássy út és a Nagykörút terve fűződik a nevéhez. Nevéhez fűződik Budapest csatornázási tervének kidolgozása."
https://hu.wikipedia.org/wiki/Reitter_Ferenc
„Herrich Károly, aki halála után méltatta Reittert, így írt:
„az akkor még nem egyesített kettős fővárosunkban, úgy Budán, mint Pesten, minden építésre vonatkozó ügyben csak Reitter nézetének meghallgatása után lehetett valamit létrehozni s mindkét város tanácsának, mind a két város képviselőségének osztatlan bizalmát bírván, tanácsa, szavazata nélkül, egyik város sem határozott bármily fontos, vagy bármily közönyösnek látszó építési ügyben sem."
Gyakorlatilag tökéletes előképe a bevezetésre többször javasolt városi főmérnöki beosztásnak. Ma elképzelhetetlen az, hogy egy városvezetés ennyire figyelembe veszi egy mérnök javaslatait! Élete példa arra is, hogy mit nyer egy város azzal, ha valódi mérnök irányítja az építési folyamatokat és nem egy cukrász.
És hogy jutott ezen bizodalomhoz, egyszerűen a pesti rakpartnak mai napig is szemlélhető csinos és műszakilag helyes felépítése által." Reitter volt az a mérnök, aki 1853-ban a Lánchíd melletti első rakpart kiépítését vezette."
„Azonban legfontosabb terve egy olyan idea volt, amely, ha megépül, a mai Pest egészen máshogy nézne ki, mint amilyennek ismerjük. Ez nem volt más, mint a Pestet körülölelő csatorna tervezete. Igaz, a csatorna nem Reitter ötlete volt, azt már korábban többek között (ki más?) Széchenyi István is felvetette 1839-ben, de csak elméleti szinten."
http://pestbuda.hu/cikk/20180227_reitter_ferenc_aki_csatornat_tervezett_a_mai_nagykorut_helyere
„A Magyar Mérnök- és Építész Egylet a megalakulásakor, 1867-ben alelnökévé választotta. **Andrássy Gyula miniszterelnök felkérésére emlékiratban összegezte a városfejlesztés szempontjából legfontosabb teendőket Pesten és Budán. Ennek nyomán állították fel a Fővárosi Közmunkák Tanácsát.**"
„Az Országos Építészeti Főigazgatóság mérnöke (1833–1839), egyúttal részt vett a Tisza és a Maros térképezési és szabályozási munkálataiban (1833–1844). A Helytartótanács (1844–1851), a Budai Építészeti Hatóság főmérnöke (1851–1874). A Fővárosi Közmunkák Tanácsának szakosztályfőnöke (1870–1874)."
http://intezet.nori.gov.hu/nemzeti-sirkert/budapest/fiumei-uti-temeto/reitter-ferenc-temesi/
Ő testesítette meg a városi főmérnök ideális és első alakját. Ma is ilyenek kellenének a települések valódi gondjainak megoldására!

Mi is volt a csatorna a mai pesti Nagykörút vonalán?

Budapest mai szerkezete középkori meghatározottságú. A kiskörút a pesti várfal vonala, a nagykörút a Duna fattyúága, a Nagy Árok mentén épült, a fő verőerek sok évszázados regionális útvonalak. (Rupp Jakab: Buda-Pest és környékének helyrajzi története, Pest, 1868 /II. Tábla, részlet/)

Buda és Pest térrajza Mikoviny Sámuel 1737. évi térképén

Pest és Buda a XIII. században Majdnem ugyanaz a helyzet az 1737-es térképen

http://www.sze.hu/ep/arc/irod/MZS2001_VarosszerkVed.pdf

https://www.szeretlekmagyarorszag.hu/ilyen-lett-volna-a-csatorna-a-nagykoruton/

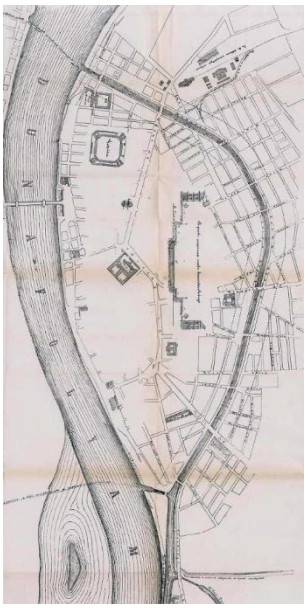
Jól látható **két természetes körgyűrű**:

a) a pesti vár várfala (a majdani pesti Kiskörút vonala) és
b) a Rákos-patak, Rákos-árok, mint a Duna egyik mellékága (a majdani Nagykörút vonala). Pest egy szigeten volt, mely hasonlította mai Csepel-szigetre.

A hangsúly a vonalak természetességén, adottságán van. Innen ered a fővárosi két körút ötlete. **Ennek meglátásához kellett Reitter esze!**

https://www.szeretlekmagyarorszag.hu/ilyen-lett-volna-a-csatorna-a-nagykoruton/

1865:

A Reitter-féle csatorna terve.

„Reitter a csatornával több, akkor jelentős problémát kívánt megoldani. Egyrészt a csatorna az árvízvédelemben játszott volna fontos szerepet. Kidolgozásakor, az 1860-as évek közepén Pest árvízvédelme nem volt megoldva, a várost még pusztulással fenyegette egy esetleges, az 1838-ashoz hasonló árvíz réme. A zsilipekkel lezárt csatorna a felesleges vizet levezethette volna, tehát a várost így a víztől meg tudta volna védeni.

Másrészt a fejlődő Pest ipara ekkor a mai Nagykörút vonalában épült ki, tehát az ipari üzemek szállítási gondjait is megoldotta volna, hiszen a vízen egyszerűen lehetett volna nagy tömegű árukat mozgatni. Ekkor a szárazföldön a városokon belüli szállítás még – és még sokáig – lóvontatású szekerekkel történt."

„A rendszer összekapcsolódott volna egy, a pesti és a budai vasutakat északon összekötő (azaz a mai Déli és a Nyugati pályaudvarok közötti) vasúttal is, valamint akkor még ide tervezték a közraktárakat is, azaz északon, a mai Jászai Mari és a Kossuth tér környékén ipari-kereskedelmi zóna lett volna.

A csatorna a város esztétikai fejlesztéséhez is hozzájárult volna, egy olyan vízi úttal, ami mellett a város keleti részein elegáns épületek álltak volna."

„Reitter nem valamely állami vagy városi hatóság megbízásából készítette a tervet, hanem saját erőből, és nem „fotelből", hanem azt alaposan előkészítette, a tervezett csatorna nyomvonalát, illetve a pesti partot egészet Tasig felmérte – hiszen a csatorna gyakorlatilag a Soroksári Duna-ág Pest fölé való meghosszabbítása volt –, mégpedig saját költségen. A gazdag adatmennyiség később a Duna szabályozásakor felbecsülhetetlenül hasznos volt. Az adatokat éjjel rendszerezte, nappal a munkáját végezte, vagy mint hivatalnok, illetve Clark Ádám halála után, mint a Láchíd-társulat főmérnöke."

A pesti mai Nagykörút helyére elképzelt pesti Canale Grande.

„A tervezet iránt a hatóságok elsőre lelkesedtek, sőt a nyomvonal mentén még építési tilalmat is elrendeltek, és azt a legnagyobb elismeréssel illették. Az újságok is sokat foglalkoztak a tervvel, az is hírértékű volt, ha a tervet egy-egy prominens politikus is megtekintette. Sőt, Reitter a tervezete miatt a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja lett, székfoglalóját természetesen a csatorna tervéről tartotta 1866 novemberében."
„A tervezett csatorna egész Pestet körbeölelte, mint a mai Nagykörút, de nem pontosan azon a nyomvonalon, mert a csatorna északi vége a mai Parlament épületére esne, a déli meg valahová a Rákóczi híd térségébe, ahol egy kis szigetet is kialakítottak volna, de összekapcsolták volna a Soroksári Duna-ággal is."
„Ugyan 1868 októberében Pest város kiküldött bizottsága még részletesen foglalkozik, és támogatásra méltónak tartja az elképzelést, az 1868-69-ben lekerül a napirendről, mert a főváros fejlesztése egész más irányt vett. Reitter ebben a munkában is partner volt, egészen az 1874-ben bekövetkezett haláláig."
http://pestbuda.hu/cikk/20180227_reitter_ferenc_aki_csatornat_tervezett_a_mai_nagykorut_helyere
„A Fővárosi Közmunkatanács 1868-as létrejöttétől kezdve szorgalmazta, hogy a Nagykörút helyén illene valamilyen sokkal városiasabb, jobban közlekedhető utat építeni."
„Ötletét abból merítette, hogy a Nagykörút mélyebben fekszik, mint környezete, olyannyira, hogy korábban itt folyt a Duna egyik mellékága, a rómaiak Fossatum Magnuma, az egykori szennyvízárok, másik nevén a Rákos-árok."
„Reitter Ferenc tervére 1868-ban rá is bólintott a Közlekedési Minisztérium és megalapították a Pesti Dunacsatorna-társaságot, ami az ötletével házalt. A befektetők, akiknek megtetszett az ötlet, vállalták, hogy megépítik a kiötlője nevét viselő Reitter-csatornát, mindössze négy év alatt. Az ötlettől a befektetők sok pénzt vártak, hiszen azt remélték, hogy azzal, hogy a Nyugati pályaudvarhoz hajóval lehet menni, megélénkül a gazdaság."
„Sajnos vagy nem sajnos, a tervből aztán nem lett semmi, a 11 millió forintos építési költséget – talán a korabeli bíráló értelmiség és lapok miatt – végül senki sem vállalta. Így Reitter Ferenc maradhatott a „hagyományos" Nagykörút-tervnél, mely 1896-ban épült meg. Mára pedig Európa legnagyobb villamosforgalmát lebonyolító útszakasza lett, naponta 200 ezer utassal."
https://www.szeretlekmagyarorszag.hu/ilyen-lett-volna-a-csatorna-a-nagykoruton/
Reitter érezte, hogy ezek a körutak nyomvonalán valamikor Pest rendkívül fontos közlekedési folyosói lesznek. Csak annyi történt, hogy ott ma a hajó helyett az autó és a villamos jár.

<u>Mi volt a reitteri alapeszme, kettős követelmény?</u>
Mindössze két eleme volt:

a) **a sugaras-gyűrűs városi úthálózat, 2 körúttal,**
b) **az város övezetes felépítése.**

Ezeket az elveket Reitter először a saját csatorna-tervénél használta föl, vezette be. Budapesten két körutat tervezett! Majd ugyanő kőkeményen - betartandó alapelvként - kőbe véste az előbbi látott pont, kívánalom, elvárás kötelező alkalmazását a főváros-fejlesztési nemzetközi tervpályázat feladat-meghatározásában.
Végül: mind Tisza, mind Lechner – mint Reitter legközvetlenebb fővárosi munkatársai - ezt a gondolatiságot hozta a fejében Szegedre, a város újjáépítésének tervezéséhez! Az előbbiek alapján állítom: Szeged városszerkezetét Reitter gondolatai határozták meg!

Mit értettek akkor övezetekből álló város alatt?

dául: "Minden városban van egy vagy több 'sötét negyed', melyben a munkásosztály összezsúfolódik. Gyakran előfordul persze az is, hogy a negyed eldugott sikátorai közvetlenül a gazdagok palotái mellett húzódnak meg, általában azonban külön városrészekbe utalják őket." 2/
Vagy másik példát véve, Engels kisérletet tesz arra, hogy a város társadalmi-térbeli szerkezetét megragadja:

Manchester három övezete közül az első:

"Manchester középpontja meglehetősen kiterjedt kereskedelmi negyed, mintegy fél mérföld hosszú és ugyanolyan széles, s csaknem kizárólag irodákból és áruraktárakból /warehouse/ áll. Az egész nagyedben alig lakik valaki...

A második övezet:

E kereskedelmi negyed kivételével az egész tulajdonképpeni Manchester megannyi munkásnegyed, amely másfél mérföld átlagszélességü övként körülveszi a kereskedelmi negyedet. Kint, ezen az övön túl lakik a magasabb és a

Végül a harmadik övezet:

negyedet. Kint, ezen az övön túl lakik a magasabb és a középburzsoázia. A középburzsoázia szabályos utcákban a munkásnegyedek közelében... a magasabb burzsoázia távolabb eső villaszerü kertes házaiban... szabad, egészséges vidéki levegőn, gyönyörü kényelmes lakásokban, mely közeléből félóránként vagy negyedóránként omnibuszok indulnak a városba." 1/

Reitter a csatorna környezetében is övezeteket tervezett:

annak varható társadalmi következményeiről is. "A Duna és a csatorna közti rész lenne a város magva, itt nagyobb lakások, tudományos intézetek, hatóságok, kormányzati épületek helyezendők el, a csatorna partján kereskedelem, azon túl ipar és a munkások lakásai kerülnének."

ként szabályozták. Mondanunk sem kell, hogy mindez alapvetően befolyásolta azt, hogy az egyes épitési övezetekben milyen minőségü lakások épültek, és ezen keresztül természetesen az egyes övezetek társadalmi összetételét is meghatározta. Azonban már a város övezetekre bontásával, illetve az egyes övezetek területének és jellegének meghatározásával kapcsolatban is jól tettenérhető, hogy ebben a felfogásban a város területi tagolása egyben a városi társadalom térbeni tagolását is jelentette. A pá-

http://real-d.mtak.hu/19/1/CsaLa1.pdf

A városrészeknek más a feladatuk, mai szóval a funkciójuk. Az eltérő funkciók elkülönülése és egy-egy városrészbe települése az övezetesség. Különösen fontos szempont volt ez

akkoriban, amikor a korabeli ipar környezeti terhelése sokszor meghaladta az elviselhetőségi határt. Ma egy számítógépes üzem gond nélkül betelepülhet egy lakótelepre.
Látható a vagyoni különbségek szerinti szétválás is.
Mint később olvashat, a Párizst átszabó Haussmann báró másként gondolkodott. Az Ő épületeiben, palotáiban a legkülönbözőbb gazdagságú lakosság élt, az épület emeletei szerin szétválva. Akkor a leggazdagabbak laktak az üzletek fölött, míg legfölül a legszegényebbek, akiknek 10 m2-es lakás jutott konyha, fürdőszoba és WC nélkül. Ráadásul az emeletenkénti szétosztályozódás az idők folyamán változhatott. Ez a modell rugalmasabb volt az övezetes világnál.

A szegedi újjáépítést közvetlenül megelőző budapesti esemény

„1872-ben született meg az a törvény, mely a három város Pest, Buda és Óbuda egyesítéséről döntött."
A három városból egyet kellett gyúrni, erre nemzetközi tervpályázatot írtak ki.
Rendkívül érdekes ma az, hogy Szeged újjáépítésére miért nem írtak ki nemzetközi pályázatot, legalább egy ötletpályázat szintjén? Erre lett volna idő, mondjuk 1879. március és június között, rögtön az árvíz után!

Mit tartalmazott a fővárosi városrendezési pályázat?

üdvözöltetni..." 1/ Pedig a programban nemcsak az egyes övezetek lehatárolása, hanem a körutas-sugárutas utcaszerkezet alapjai is le vannak fektetve: "... Különösen figyelmükbe ajánltatik a pályázóknak még az e/ és f/ alatti terv, mely azon szabályozásokat, azon fő kör- és sugárutakat tartalmazza, melyek már részint befejezve léteznek, vagy most vannak a kivitel stádiumában, melyek e szerint változhatatlanul fenntartandók és melyekkel a beosztásnak összhangzásba kell hozatnia." 2/ Az övezetek lehatárolása és a körutas-sugárutas szerkezet erősen összefüggnek egymással, ami a programban szintén megfogalmazást nyer, amennyiben "a fővonalak- és terek ... az egyes városrészek csoportosulását jelezendik " 3/

Az előbbiekből természetes, hogy a pályázati kiírást, **a tervezendő feladatokat Reitter fogalmazta meg!**
„Ő dolgozta ki a főváros fejlesztésére 1871-ben kiírt nemzetközi pályázat követelményeit, s elkészítette az egész fővárosra szóló szabályozási tervet, amelynek elfogadása után a munkálatok irányítója is ő volt."
https://kapcsolat.hu/blog/kultura/7856-ki-volt-reitter-ferenc
Így nem csoda a tartalom:
A Fővárosi Közmunkák Tanácsa által írt 1871-es tervpályázati program eleve kiköti Budapestnek a sugaras-gyűrűs úthálózat tervezését! Ezen indult és lett első Lechner!
http://real-d.mtak.hu/19/1/CsaLa1.pdf
„1870-71 fordulóján **várostervezési pályázatot hirdettek**."
http://hg.hu/cikkek/varos/8942-140-eves-lenne-a-kozmunkatanacs
Az Újépület egy kaszárnya, egy erőd volt Pest belterületén:

https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%9Aj%C3%A9p%C3%BClet

„… az épületet 1897-ben lebontották. A szomszédságában időközben épülő Országház hatására a környék felértékelődött. Az épület helyén alakították ki … a Szabadság teret."
https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%9Aj%C3%A9p%C3%BClet

Lechner tudhatott a bontási elképzelésről. A helyzet szerencsésebb a szegedinél, mivel a helyét nem osztották ki palotáknak.

Lechner „1870-ben elnyerte Budapest általános rendezési terveinek előkészítésére kiírt nemzetközi pályázat 10 000 forintos nagydíját."
https://hu.wikipedia.org/wiki/Lechner_Lajos

Ilyen előzmények után jött a szegedi 1879-es nagyárvíz, majd a város újjáépítése.

A Lechneri első helyezett pályázatának jellemzői

„A pályázatok fő elemei:

I. díj: Lechner Lajos terve

- a központok megőrzése (Belváros, Vár)
- átépítések: Vár, Lipótváros, Újépület
- Duna-korzót nem tervezett
- sűrű utcahálózat, de a belső területek beépített részei nem változtak
- 2 budai és 2 pesti körút"

http://budapest.hu/Documents/varosfejlesztesi_koncepcio_2011dec/07_Varosszerkezet.pdf

A későbbiekben Budapesten 6 körút építési igénye merült fel, melyből 3 el is készült.

A fővárosi döntéshozók Budapesten kívül, az egész országban tovább akartak körutazni, még az autópálya hálózatot is gyűrűs-sugarasnak tervezték, hiszen elgondoltak egy M0 körgyűrűt a főváros körül, majd egy középső gyűrűt Dunaújvároson át, továbbá egy, az országhatárokat követő külső autópálya gyűrűt! **Mániákusnak tűnik ez az igyekezet!**
http://real-d.mtak.hu/19/1/CsaLa1.pdf

Mily furcsa: Lechner a fővárosban megőrizte a központot.

Természetesen Lechner is övezeteket tervezett a fővárosba:

A pályázaton első dijat nyert Lechner Lajos azonban már
igy fogalmaz: a városmag "a kormányzat, városigazgatás,
pénzintézetek, nagykereskedelem, tudomány, müvészet,
jólét és luxus székhelye." Ezt ipari-kereskedelmi ne-
gyed veszi körül. Pest déli területei, valamint Budán
a Gellérthegy alatti terület képezi a leendő gyári öve-
zetet, továbbá müleirásában egy további övezet is megje-
lenik, amennyiben a Városligeten túl, a külső Krisztina-
városban és a Gellérthegy lejtőin "kis kertek, kertgaz-
daságok és nyári lakások fognak épülni." 1/

Akik nem kívántak beleszólni a királyi bizniszbe

Tisza Lajosnak, a királyi biztosnak, nem volt szava a várrombolás ellen!

„**1879. június 1.:** Tisza Lajos királyi biztos, a biztosi tanács, a hozzá rendelt műszaki és közigazgatási szakemberekből álló hivatal megkezdi működését."

Ekkor még állt a vár!

Nem találtam semmit Tisza Lajos esetleges tiltakozásáról a vár lebontása miatt. Nyilván nem akart a császár és a szegedi városvezetés ügyletébe beavatkozni, inkább „befeküdt".

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/tudomany_es_ismeretterjesztes/Szegedi_nagyarviz/pages/004_az_ujjaepites.htm

Érdekes, hogy korábban Tisza az építészetet Olaszországban és Egyiptomban tanulmányozta. Jó lett volna, ha tapasztalatait Szegeden felhasználta volna.

Mint vélekedett Lechner Lajos a várrombolásról?

„A vár tragikus végsorsáról Lechner Lajos beszámolójából így tájékozódunk: „Alig pár nappal a katasztrófa után ... a király ... nagylelkűleg odaadományozta a város közönségének a város kellős közepén feküdt váracsot, **mely a város fejlődésében már régen akadályul szolgált**; ezért annak eltávolításával míg egyrészt a város egyik régi vágya teljesedett be, **másrészt azzal a legszebb és legértékesebb telkek jutottak a város birtokába.**"

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/szeged/szeged_tortenete_3_1/pages/006_szeged_kuzdelme_az_ar_es_belvizek_ellen.htm

A nagyárvíz a váron és a néhány palánki házon kívül mindent elmosott, melyet Klebersbergék takarítottak el.

Ugyan miféle akadályról beszélt, amikor teljesen üres volt a tér, ahol a régi város elterült. A semmi is akadály? Mai szóval a város újjáépítése zöldmezős beruházás volt.

„Lechner Lajos leírása szerint a városban az árvíz előtt 5723 épület volt, amelyek közül 265 maradt fenn."

http://moramuzeum.hu/wp-content/uploads/2011/08/images_pdf_tisza-tanulmany.pdf

Mi is volt akkor a fejlesztés akadálya?

„Láttuk az előzőekben, hogy **a korai kapitalista gondolkodás** már évtizedekkel korábban ráirányította a város vezetőinek a figyelmét az új telkek nyerésének gazdasági előnyeire. Bizonyos, hogy az új telkek értéke jóval fölülmúlta a vár területének és falai, valamint épületei bontási anyagának értékét.

A vár átvételét és a helyette adandó laktanyák helyét tárgyaló minisztériumi és városi vegyesbizottság a vár falazati építményeinek, a házak tetőzetének, valamint a várterület telkének értékét 611 872 Frt-ban állapította meg." Sajnos nincs adat arra, hogy ebben a pillanatban mekkorára változott az elsőre 552 ezerre becsült kiadási tétel.

Ez az összeg többszöröse az elsőre 225 ezerre becsült bevételnek.
„Az ún. „rekonstrukció" előkészítésének kiviteli sorozatban 1880-ban „A vár lerombolása megkezdendő",, 188l-ben pedig a vár lerombolása befejezendő és a terület rendezendő".
Így is történt: a régi Magyarország egyik legnagyobb, legerősebb, s csekély töredékeinek tanúsága szerint is egyik pompás műemlék-együttese megsemmisült. A sors különös fintora, hogy a szegedi várat éppen akkor bontatta el a társadalmi közakarat, amikor az első magyar műemlékvédelmi törvény megszületett."
Nem mintha ez megvédte volna a várat. A szegedi városvezetés le tudta rombolni a műemléknek nyilvánított Demeter-templomot is eltakarította. Palánk megmaradt épületeit is e törvény mellett és ellenére pusztították el.
https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/szeged/szeged_tortenete_3_1/pages/006_szeged_kuzdelme_az_ar_es_belvizek_ellen.htm
„A lebontandó Vár helyén keletkező értékes telkeket magán befektetőknek szánták, csupán egy színház épület és egy monumentális katolikus templom helyét tartotta volna meg a város."
http://moramuzeum.hu/wp-content/uploads/2011/08/images_pdf_tisza-tanulmany.pdf

Milyen előismeretekkel rendelkezhetett Tisza és Lechner Szegedről?
Mindketten világot látott, művelt ember voltak. Több országot bejártak.
Kizárt dolog az, hogy ne tudtak volna az ősi épületek megőrzéséről pl. Rómában!

A római fórum helyére nem emeltek „palotákat". Áll a Colosseum maradványa is, pedig biztos rengeteg építőanyagot lehetne belőle kibányászni!
http://toochee.reblog.hu/11-hires-romai-epulet-egykor-es-most
Sopronban „A Patika-ház sárga épülete jócskán benyúlik a Fő térbe. Ez kis híján az épület vesztét okozta a XVI. században. A városi tanács le akarta bontatni, hogy így növeljék meg a tér méretét. II. Lajos király azonban megtiltotta a ház lebontását, a Fő tér építészeti

egységére hivatkozva. Ez az 1525-ös rendelet az első magyar műemlékvédelmi határozat, amelynek eredetijét ma is őrzik a Városi Levéltárban."
Pontosabban nem a teret, hanem a téren lévő piacterülete akarták megnövelni. Tehát alapvetően a profitnövelés volt a cél ráadásul úgy, hogy már akkor nagyon idős házat csak komoly nagyságú pénzzel lehetett volna fenntartani.

http://www.sopronikirandulas.hu/sopron/patika-haz.html

1525-ben a tanács kezdeményezte a ház elbontását, mondván "belelóg" a térbe és jelentős teret vesz el a piactól. II.Lajos azonban rendeletben tiltotta meg a ház bontását. Ez a rendelet lett hazánk első Műemlékvédelmi rendelete, amely egyébként a Városi Levéltárban található.

https://sopronanno.hu/bejegyzes/a-patikahaz

„A Patika-ház Sopron első védett műemléke. II. Lajos uralkodása idején a város vezetése le akarta bontani ezt a házat, a nép meg nem akarta ezt. Követségbe mentek egyenesen a királyhoz, és a király megtiltotta a bontást."

https://hu.wikipedia.org/wiki/Feh%C3%A9r_Angyal_Patikam%C3%BAzeum

1881-1525=356 év, tehát a várbontás kezdete előtt 350 évvel korábban már Magyarországon ismert fogalom volt a régi épületek tisztelete!

Már azzal is sokkal előrébb lennénk ma, ha a falak lerombolása megállt volna valamivel a terepszint fölött, melyből könnyebb lenne gondolatban rekonstruálni, elképzelni az egykori építményt. Így lehetett volna a maradék várterületet **egyesíteni a mai Széchenyi térrel egyetlen nagy városi főtérré!**

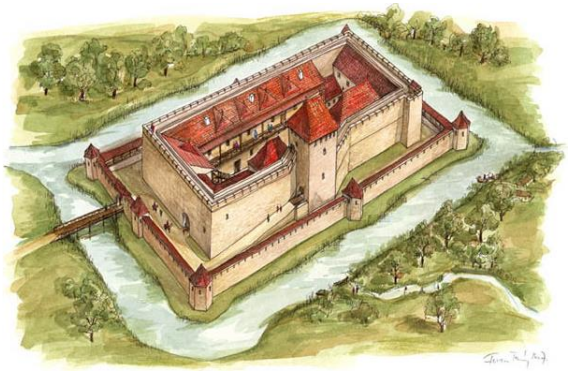

https://index.hu/i2/#bloghu/studhist/2019/04/01/a_gyulai_var_tortenete_a_xvi_szazad_kozepeig

A szegedi események tehát a művelt világ tendenciáival ütköztek, leszámítva néhány magyar-gyűlölő Habsburg magyar várakat romboló igyekezetét. **Gyula téglavára meg tudott maradni, a szegedi a kapzsiság áldozata lett!**

A gyulai vár mutatja, hogy a szegedi várhoz hasonló hatalmas értéket így is meg lehet, lehetett volna őrizni!

Olvasni is fáj, hogy

„A gyulai vár azonban nem csak az építőanyaga miatt számít kuriózumnak.

Az erősséget ugyanis a legtöbb középkori várunktól eltérően - amelyeket stratégiai okokból nehezen megközelíthető magaslatokon emeltek – sík vidékre építették.”

„A gyulai vár **hazánk egyik legbecsesebb történelmi műemléke**.”

„A gyulai vár, Európa legnagyobb, és szinte teljes épségében fennmaradt egyetlen középkori téglaerődítménye, a **magyar történelem és kultúrtörténet becses műemléke** …”

https://www.origo.hu/tudomany/20190405-a-nagy-multu-600-eves-tortenelmi-epitmeny-magyarorszagon-talalhato.html

Legyen ez a téglavár a korabeli pénzéhes szegedi városvezetők mindenkori emlékműve!

A szegediek véleményének kérése

A korabeli helyi napilap híreit olvashatták Lechnerék is.

1879. IV. 1.

„Tisza Kálmán miniszterelnök április elején közölte, hogy rövidesen királyi biztost fog kinevezni az újjáépítés szervezésére és lebonyolítására. Ez alkalommal felszólította a városi tanácsot, mielőbb dolgoztassa ki az újjáépítés tervét, nehogy a helyi igényekben kellő mértékben nem otthonos, kinevezendő királyi biztos csak a saját közegeire bízza a terv elkészítését.”

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/szeged/szeged_tortenete_3_1/pages/007_szeged_ujjaepitese.htm

Szegedi vélemények az újjáépítéshez a Szegedi Napló című szegedi napilap alapján

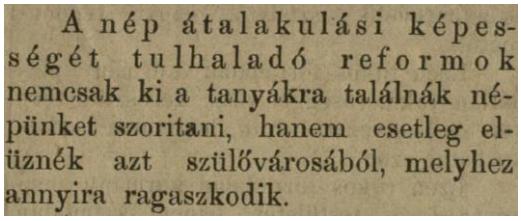
A hangsúlyt a város szerkezetére fektetve nem emelem ki a körtöltésre, a víz leszivattyúzására, a városterület feltöltésének mértékére, a csatornázásra, a közegészségügyre, a segélyek kiosztására, a rakpartra, a belvizek lecsapolása, az utcák kövezésére, a fásításra vonatkozó ajánlásokat.

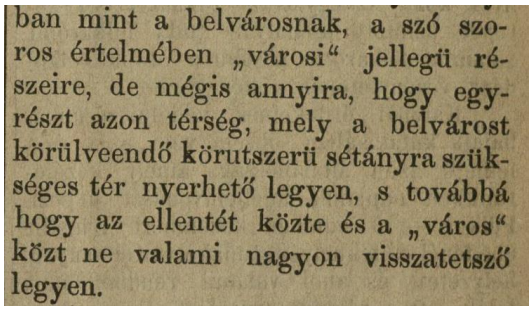

II. évfolyam. Szeged, csütörtök április 17-én 1879. 83. szám.

SZEGEDI NAPLÓ.

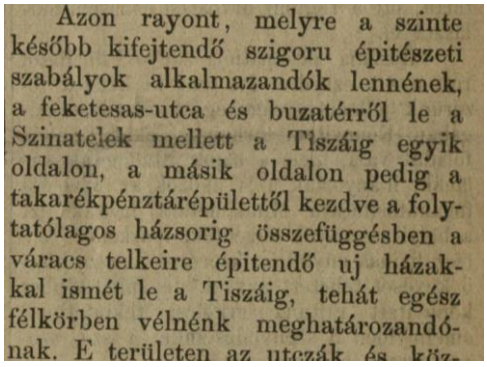
POLITIKAI, KÖZGAZDASÁGI ÉS IRODALMI NAPILAP.

1879. IV. 17.
a köztörvényhatósági bizottság által kiküldött bizottság javaslata

A nép átalakulási képességét tulhaladó reformok nemcsak ki a tanyákra találnák népünket szoritani, hanem esetleg elüznék azt szülővárosából, melyhez annyira ragaszkodik.

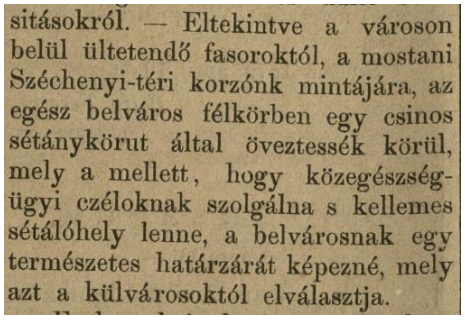

ban mint a belvárosnak, a szó szoros értelmében „városi“ jellegü részeire, de mégis annyira, hogy egyrészt azon térség, mely a belvárost körülveendő körutszerü sétányra szükséges tér nyerhető legyen, s továbbá hogy az ellentét közte és a „város“ közt ne valami nagyon visszatetsző legyen.

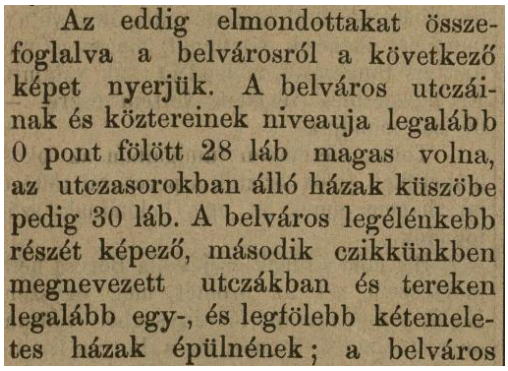
Tehát egy belvárost és egy külvárost javasoltak.

Azon rayont, melyre a szinte később kifejtendő szigoru épitészeti szabályok alkalmazandók lennének, a feketesas-utca és buzatérről le a Szinatelek mellett a Tiszáig egyik oldalon, a másik oldalon pedig a takarékpénztárépülettől kezdve a folytatólagos házsorig összefüggésben a váracs telkeire épitendő uj házakkal ismét le a Tiszáig, tehát egész félkörben vélnénk meghatározandónak. E területen az utczák és köz-

Mintha két részből állónak képzelné el az új várost, melyet egymástól egy „körútszerű sétány” választana. A helye nagyjából a mai Tisza L. krt. vonala.

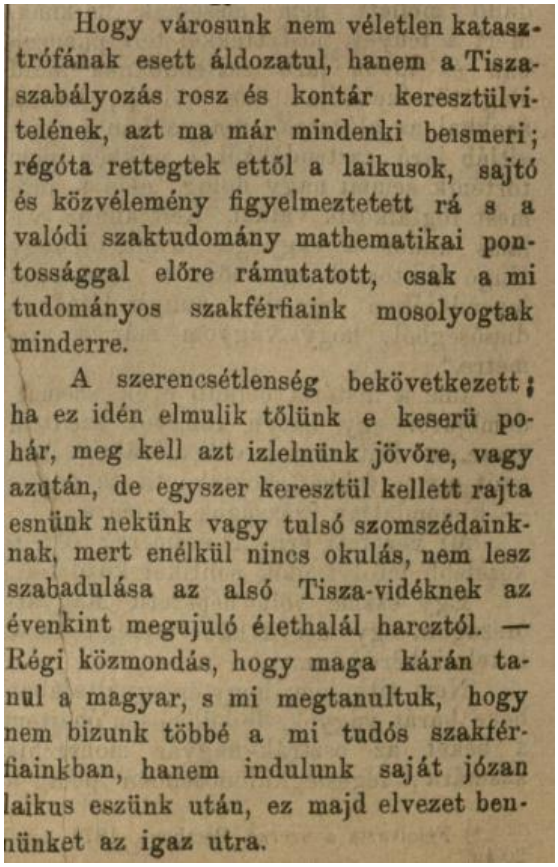
IV. 20.
a köztörvényhatósági bizottság által kiküldött bizottság javaslata

sitásokról. — Eltekintve a városon belül ültetendő fasoroktól, a mostani Széchenyi-téri korzónk mintájára, az egész belváros félkörben egy csinos sétánykörut által öveztessék körül, mely a mellett, hogy közegészségügyi czéloknak szolgálna s kellemes sétálóhely lenne, a belvárosnak egy természetes határzárát képezné, mely azt a külvárosoktól elválasztja.

Az eddig elmondottakat összefoglalva a belvárosról a következő képet nyerjük. A belváros utczáinak és köztereinek niveauja legalább 0 pont fölött 28 láb magas volna, az utczasorokban álló házak küszöbe pedig 30 láb. A belváros legélénkebb részét képező, második czikkünkben megnevezett utczákban és tereken legalább egy-, és legfölebb kétemeletes házak épülnének; a belváros

IV. 24.
Az egyesült népkörök (iparosok, kereskedők egyesülete; talán a mai Iparkamara megfelelője lehetett.) véleménye

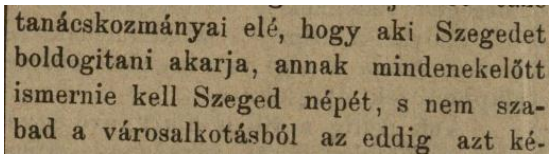

Hogy városunk nem véletlen katasztrófának esett áldozatul, hanem a Tisza-szabályozás rosz és kontár keresztülvitelének, azt ma már mindenki beismeri; régóta rettegtek ettől a laikusok, sajtó és közvélemény figyelmeztetett rá s a valódi szaktudomány mathematikai pontossággal előre rámutatott, csak a mi tudományos szakférfiaink mosolyogtak minderre.

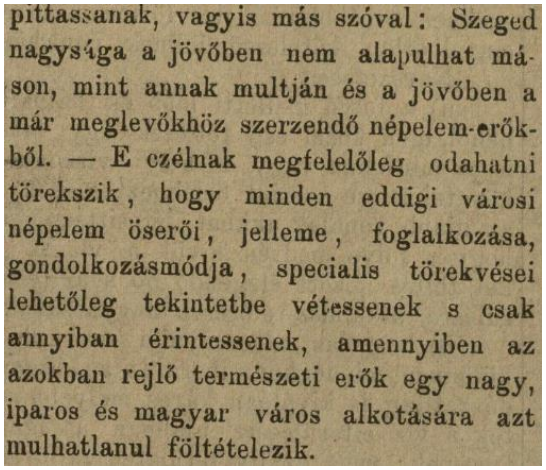
A szerencsétlenség bekövetkezett; ha ez idén elmulik tőlünk e keserü pohár, meg kell azt izlelnünk jövőre, vagy azután, de egyszer keresztül kellett rajta esnünk nekünk vagy tulsó szomszédainknak, mert enélkül nincs okulás, nem lesz szabadulása az alsó Tisza-vidéknek az évenkint megujuló élethalál harczától. — Régi közmondás, hogy maga kárán tanul a magyar, s mi megtanultuk, hogy nem bizunk többé a mi tudós szakférfiainkban, hanem indulunk saját józan laikus eszünk után, ez majd elvezet bennünket az igaz utra.

Már akkor tudták, hogy az árvíz nem természetes esemény, hanem az emberi kapzsiság, ostobaság következménye. A kocsmai verekedés sem úgy kezdődik, hogy visszaütnek. Az akkori vízügy súlyos hibákat követett el, melyet persze ma is tagadnak.

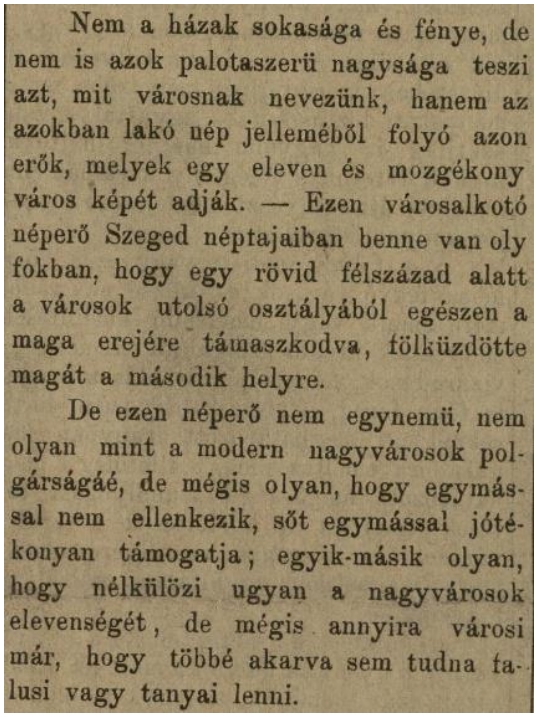
V. 8.
A népkörök tovább

tanácskozmányai elé, hogy aki Szegedet boldogitani akarja, annak mindenekelőtt ismernie kell Szeged népét, s nem szabad a városalkotásból az eddig azt ké-

Mintha ez a népismeret kimaradt volna az újjáépítők tudományából.

pittassanak, vagyis más szóval: Szeged nagysága a jövőben nem alapulhat máson, mint annak multján és a jövőben a már meglevőkhöz szerzendő népelem-erőkből. — E czélnak megfelelőleg odahatni törekszik, hogy minden eddigi városi népelem öserői, jelleme, foglalkozása, gondolkozásmódja, specialis törekvései lehetőleg tekintetbe vétessenek s csak annyiban érintessenek, amennyiben az azokban rejlő természeti erők egy nagy, iparos és magyar város alkotására azt mulhatlanul föltételezik.

Hátha valaki felismeri ezeket az elvárásokat, elveket a mai Szegedben. Nekem nem sikerült.

Nem a házak sokasága és fénye, de nem is azok palotaszerü nagysága teszi azt, mit városnak nevezünk, hanem az azokban lakó nép jelleméből folyó azon erők, melyek egy eleven és mozgékony város képét adják. — Ezen városalkotó néperő Szeged néptajaiban benne van oly fokban, hogy egy rövid félszázad alatt a városok utolsó osztályából egészen a maga erejére támaszkodva, fölküzdötte magát a második helyre.

De ezen néperő nem egynemü, nem olyan mint a modern nagyvárosok polgárságáé, de mégis olyan, hogy egymással nem ellenkezik, sőt egymással jótékonyan támogatja; egyik-másik olyan, hogy nélkülözi ugyan a nagyvárosok elevenségét, de mégis annyira városi már, hogy többé akarva sem tudna falusi vagy tanyai lenni.

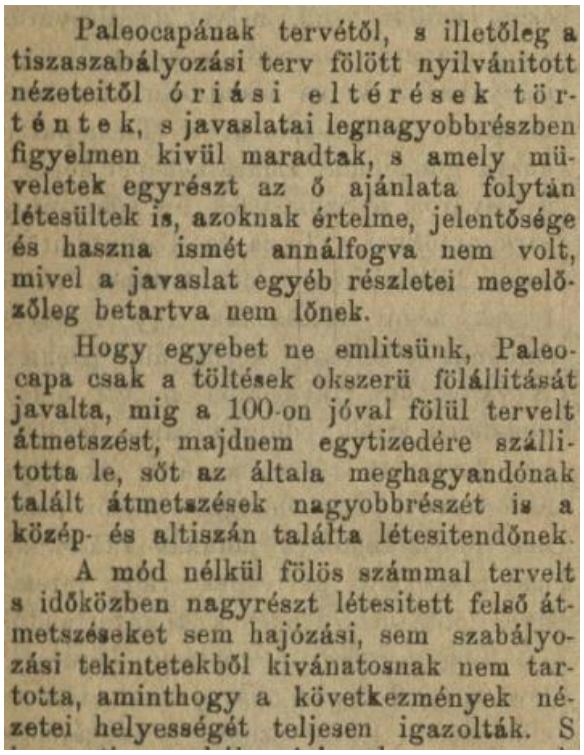
Mintha okkal tiltakoztak volna a palotás Szeged ellen! Mintha az idő őket igazolta volna!

A bizottság ugy véli, hogy a tömörebb épitkezésü Szeged könnyen eltérne azon vonalon belül, melyet az alsóvárosi kis-Tiszapart közepéről a középső kapu irányában a Veres ács-utczán át s innét fölfelé a Dob-utczán át a Tisza-partra huzva gondolunk. Ennek közepét képezné a belváros, a Szina-telek és sóház-utcza sarkpontokkal a Tisza és Törökfő-utczával a Rókusváros felől. A többi városrészek némi javitásokkal ugy csoportosulnának a belváros körül, mint jelenleg. A város fönn javaslatba hozott határvonalából kieső, eddig a város területéhez tartozott részek a város szabályozási tervével egybehangzó módon lennének fölosztandók, s munkás-lakásoknak, majorságoknak, kerteknek vagy veteményes földeknek lennének fönntartandók.

Legnehezebb megoldásu kérdés a jövő Szeged gyári városának czélszerü elhelyezése. Pedig Szeged virágzása ezt mulhatlanul föltételezi. Mindazon helyeket, melyeket már régibb esetek fölszinre hoztak, részint a bizottság tagjai most ujból föleleventettek, a szakférfiak forgalmi és talaji viszonyoknál fogva alkalmatlanoknak találták.

A bizottság véleménye ezek után oda irányult, miszerint két gyár-kerület lenne alakitandó: az egyik oly gyárak számára, melyek sem a vizet, sem a léget nem fertőztetik, a felsővárosi Tiszaparton a Felmayer-féle gyártól fölfelé, a másik, melyet egészségügyi szempontok a sürün lakott városrészekben nem türnek, a Bánom-kertekben, a gőzmalomtól lefelé.

V. 8.
a köztörvényhatósági bizottság által kiküldött bizottság javaslata

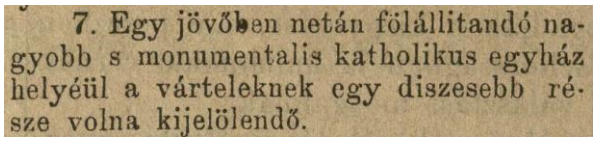
Paleocapának tervétől, s illetőleg a tiszaszabályozási terv fölött nyilvánitott nézeteitől óriási eltérések történtek, s javaslatai legnagyobbrészben figyelmen kivül maradtak, s amely müveletek egyrészt az ő ajánlata folytán létesültek is, azoknak értelme, jelentősége és haszna ismét annálfogva nem volt, mivel a javaslat egyéb részletei megelőzőleg betartva nem lőnek.

Hogy egyebet ne emlitsünk, Paleocapa csak a töltések okszerü fölállitását javalta, mig a 100-on jóval fölül tervelt átmetszést, majdnem egytizedére szállitotta le, sőt az általa meghagyandónak talált átmetszések nagyobbrészét is a közép- és altiszán találta létesitendőnek.

A mód nélkül fölös számmal tervelt s időközben nagyrészt létesitett felső átmetszéseket sem hajózási, sem szabályozási tekintetekből kivánatosnak nem tartotta, aminthogy a következmények nézetei helyességét teljesen igazolták. S

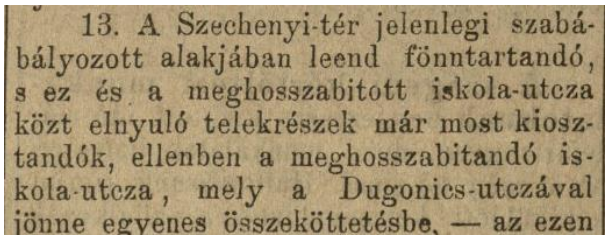
Akkor is nyilvánvaló volt.

V. 13.
köztörvényhatósági bizottság által kiküldött bizottság javaslata

7. Egy jövőben netán fölállitandó nagyobb s monumentalis katholikus egyház helyéül a várteleknek egy diszesebb része volna kijelölendő.

Ez talán a fogadalmi templom előképe volt.
Lechner sajnos nem jelölte ki sem ennek a nagy templomnak, sem a leendő szegedi egyetemnek, egyetemeknek a helyét sem! Holott régóta téma volt a szegedi egyetem ügye!
Sajnos ne tett semmit az árvíz után megmaradt palánk öreg házak megmentése, megmaradása érdekében sem, pedig ezzel meg lehetett volna úszni a Klebelsberg-kor új klinikák miatt pusztítását, megmaradhatott volna a műemlékekben rendkívül szegény Szeged óvárosa!
Lehetett volna egy szép óvárosunk!
Nem tett semmit a Demeter-templom megmentése érdekében sem!

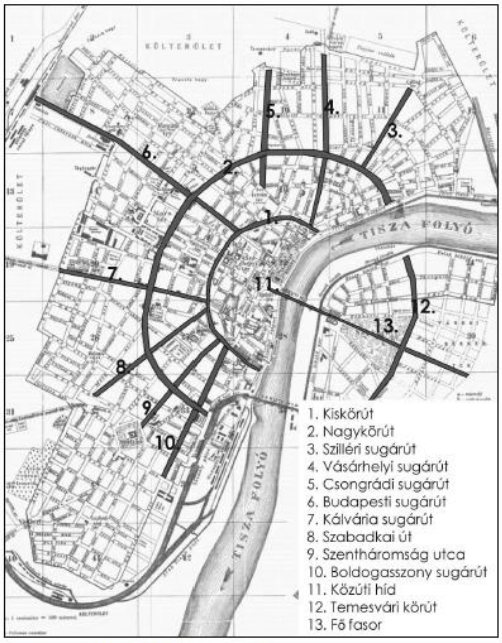

13. A Szechenyi-tér jelenlegi szabábályozott alakjában leend fönntartandó, s ez és a meghosszabitott iskola-utcza közt elnyuló telekrészek már most kiosztandók, ellenben a meghosszabitandó iskola-utcza, mely a Dugonics-utczával jönne egyenes összeköttetésbe, — az ezen

V. 14
a népkörök további javaslatai

Régi óhaja Szegednek egy állandó hid létesitése. Ha voit valaha kedvező pillanat e müveletre, ugy bizonyára a jelenlegi az. Mert ha komoly a szándék Szeged ujjáteremtésére, gondoskodva kell lenni egy olcsó kölcsönről, melylyel Szeged városa hasznos befektetéseit eszközölheti.

Elég nagy baj az, hogy beérték egyetlen híddal. Sajnos sem a szegedi nép, sem a két várostervező nagyon művelt várostervező nem vette észre, hogy ez a város fejlődése esetén kevés lesz! Legalább szaggatott vonallal jelölte volna Lechner a tervén a további hídhelyeket, de ebből semmi nincs. Ha jártak Párizsban miért nem tűnt fül az ottani hidak sokasága?

13. ábra: Az új sugaras-körutas város szerkezet

Szeged várostörténeti atlasz 2014.

Mivel minden út az egyetlen hídra mutat, szinte biztos az, hogy Lechner nagyon nem szándékozott több hidat. Az egész koncepció közepén az egyetlen hidat tette. Valószínű az, hogy ha a tervezés elején behúzott volna még egy hídhelyet egy későbbi hídnak, akkor az utcahálózata is más lett volna.

A képalapján nagyon úgy tűnik, hogy Lechner „egy kapura játszott”.

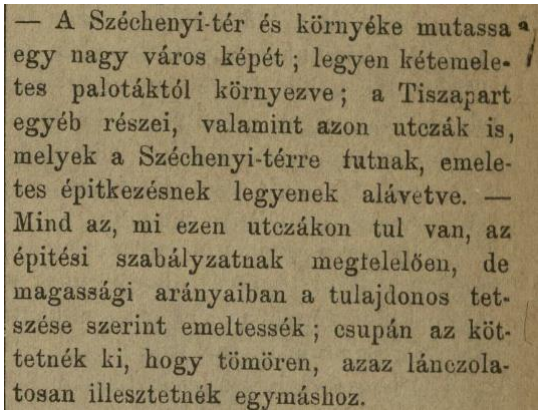
„Újszeged Szeged egyik városrésze. …. Ma megközelítőleg 25 300 ember lakja a városrészt.”

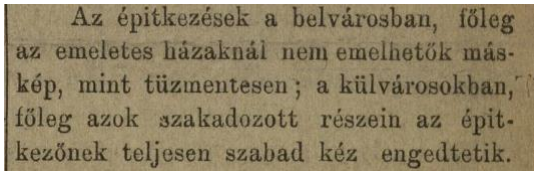
„1880. június 5-én csatolták Szegedhez”

https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%9Ajszeged

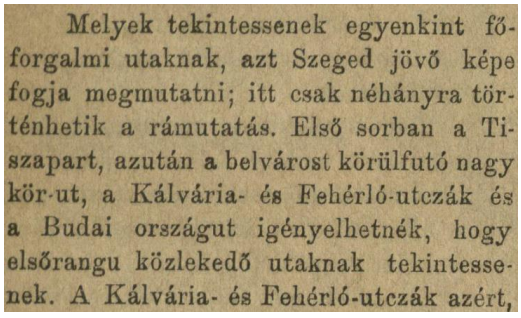
„**1879. június 1.:** Tisza Lajos királyi biztos, a biztosi tanács, a hozzá rendelt műszaki és közigazgatási szakemberekből álló hivatal megkezdi működését.”

Azaz az Újszegeddel való összekapcsolás Lechnerék itteni működésének elejére esett. Nekik az előrehaladt tárgyalásokról tudniuk kellett, mégis aszimmetrikussá tervezték az új várost. A Tisza jobb oldalán lévő Szeged többszöröse lett a bal oldalinak.
Nagyon furcsa az, hogy a két körút nem egy majdani hídra fut rá, hanem a folyónál koppan. Ráadásul a Nagykörutat Újszegedre is berajzolta híd nélkül! A későbbi város ezekért a nyilvánvaló hiányok miatt évtizedes küzdelemre kényszerült. Csak legalább annyit megtettek volna, hogy az új térképére berajzolták volna szaggatott vonallal a további hidak helyeit!

— A Széchenyi-tér és környéke mutassa egy nagy város képét; legyen kétemeletes palotáktól környezve; a Tiszapart egyéb részei, valamint azon utczák is, melyek a Széchenyi-térre futnak, emeletes épitkezésnek legyenek alávetve. — Mind az, mi ezen utczákon tul van, az épitési szabályzatnak megfelelően, de magassági arányaiban a tulajdonos tetszése szerint emeltessék; csupán az köttetnék ki, hogy tömören, azaz láncolatosan illesztetnék egymáshoz.

Az épitkezések a belvárosban, főleg az emeletes házaknál nem emelhetők másképp, mint tüzmentesen; a külvárosokban, főleg azok szakadozott részein az épitkezőnek teljesen szabad kéz engedtetik.

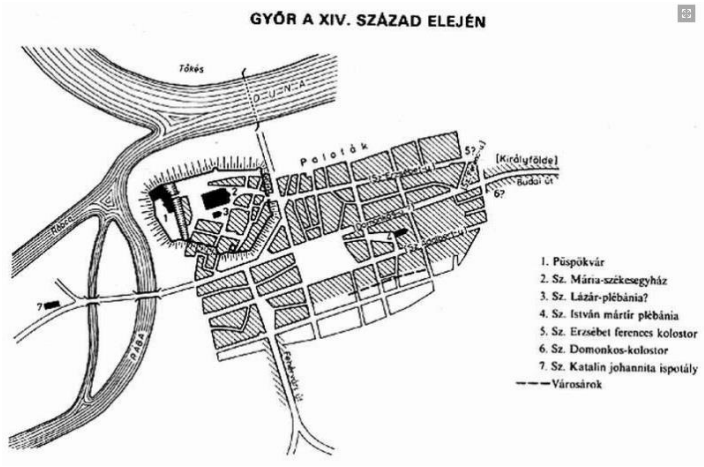
Mintha elfogadták volna azt, hogy a belváros legyen úri városrész a gazdagoknak, de kérték, hogy a külváros maradhasson hasonlónak a régi, az árvíz előtti Szegedhez.

Melyek tekintessenek egyenkint főforgalmi utaknak, azt Szeged jövő képe fogja megmutatni; itt csak néhányra történhetik a rámutatás. Első sorban a Tiszapart, azután a belvárost körülfutó nagy kör-ut, a Kálvária- és Fehérló-utczák és a Budai országut igényelhetnék, hogy elsőrangu közlekedő utaknak tekintessenek. A Kálvária- és Fehérló-utczák azért,

A mai olvasó, aki ismeri a mai állapotot, könnyen eldöntheti azt, hogy a két várostervező híresség mit vett, vagy inkább mit nem vett figyelembe a tervező munka során!

<u>Győr újjáépítése</u>
Tudhattak arról is akár, hogy Magyarországon nem a szegedi volt az első teljes város-újjáépítés!
Győr vára szintén síkvidéki, a város ugyanúgy mocsaras környezetben élt. A pusztító őserő nem a víz, hanem a tűz volt. A sugaras-gyűrűs hálózat helyett derékszögű, **raszteres utcahálózatot építettek. A győri belvárost is mérnök tervezte!**

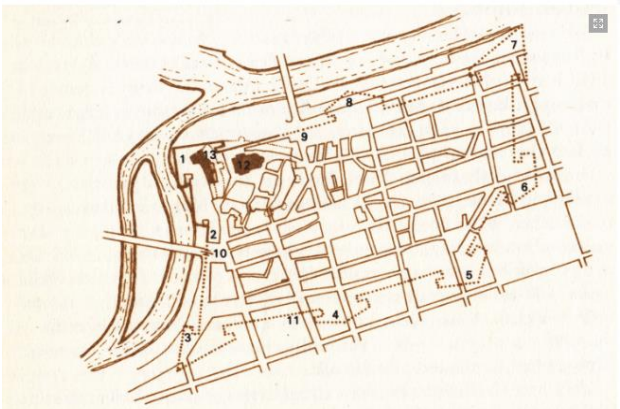
Nincs tudomásom arról, hogy ebbe a város belerokkant volna, sőt mintha ma is szárnyalna ez a város.

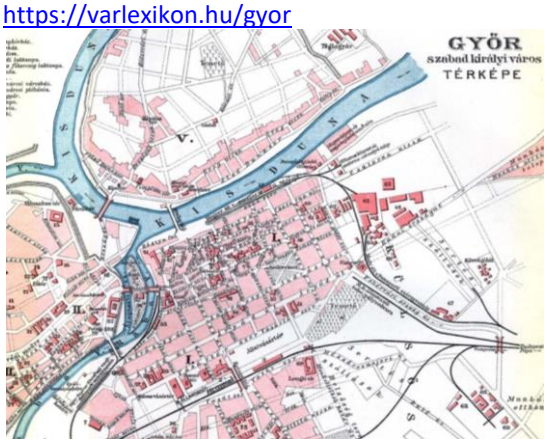
Győr 1566-ban

Győrnek már ekkor 3 hídja volt!

Győr várának XVI–XVII. századi térképe
1. Kastély-bástya; 2. Sforza-félbástya; 3. Magyar-bástya; 4. Császár-bástya; 5. Új-bástya; 6. Közép-bástya; 7. Szentdombi-bástya; 8. Duna-bástya; 9. Duna-kapu; 10. Bécsi-kapu; 11. Fehérvári-kapu; 12. székesegyház; 13. püspöki palota

„A török Dunántúli előretörésével felértékelődött a vár jelentősége, 1537-ben I. Ferdinánd elrendelte a várfalak megerősítését. Nem csak a káptalandombi várban gondolkodtak, hanem az egész várost körülvevő modern erődítésrendszerben.
A legnagyobb átalakítás 1561-1575 között az itáliai Pietro Ferrabosco tervei alapján történt. A század végére kiépült a hétbástyás tégla vár ...
A várost 1566-ban tűzvész pusztította, a gótikus Győr jelentős része megsemmisült."
https://varlexikon.hu/gyor

http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/kepek/big_varmpic_Gyor-066b.jpg

„1566. szeptember 27-én Salm várparancsnok levelet kap a török fővezértől Zrinyi Miklós fejével. A szigetvári hős fejét temetési gyászpompával hozták Győrré, a honnan Csáktornyára vitték.

A gyászszertartás után harmadnapra, a bécsi kapu körül tűz támadt, mely az egész várost elpusztította s átcsapott Újvárosba, sőt Oláh érsek táborába is.

A város lakosai közül és a táborból beszállított betegek közül sokan elégtek.

A következő 1567. évben királyi rendeletre és katonai mérnökök tervei szerint megkezdték a város újraépítését. Győr, ekkor nyert alakját a franczia ostromig (1809.) megtartotta."

http://regvoltkepek.blogspot.com/2016/12/gyor-tortenete-folytatas-posztban.html

„*Győr* belvárosának arculatát és utcahálózatát alapvetően meghatározza **az 1566-os tűzvész utáni újjáépítés.** Mivel a vár(os) ekkor az egyik legfontosabb végvár volt, itáliai hadmérnökök irányították a katonai és a polgári építkezéseket: a várost és a várat közös (és hatalmas) védőfalakkal látták el, melyek az akkor legmodernebbnek számító olaszbástyás rendszerben épültek.

A korábbi gibe-gurba utcarendszert is átalakították: klasszikus, négyzetrácsos rendszert alakítottak ki."

https://taj-kert.blog.hu/2009/08/23/barokk_foter_uj_kontosben_gyor

Így nézhetett ki a gyönyörű négyzethálós, raszteres utcarendszer:

Ugyanez ma:

http://terkep.gyor.hu/

Érdekes, hogy a későbbi időkben a város további részein sem a sugaras-gyűrűs, sem a raszteres hálózat nem épült, hanem **ahogy az élet hozta, úgy nőtt tovább a város, mint az árvíz előtti Szegeden is volt!**

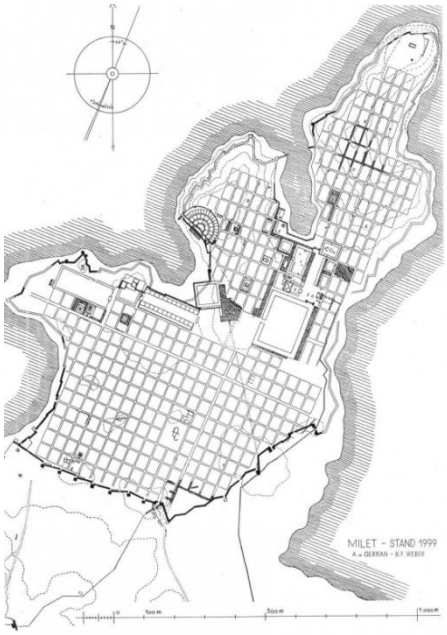
Az ideális városok

Egyetemet végzett emberként hallaniuk kellett a tervezett, a csinált városokról. Egy mérnök életében nem mindennapi gyakorlat egy város újratervezése, tehát valószínűen utána nézhetett a korábbi hasonló eseteknek.

„A történelem során sokféleképpen gondolkodtak arról, hogy milyen egy ideális város. A kérdés mindig az volt: milyen igénynek kell megfelelni? A munkavégzés gördülékenységének? A kereskedelmi szempontoknak? Az élhetőségnek? A szakrális kultusznak alárendelve?"

„Az ideális városról már az antikok is írtak, Platón és az ókori Hellász sztárépítészére, Hippodamoszra hivatkozva Arisztotelész is. A középkorban az ideális város a mennyei, vagy a képzeletbeli Jeruzsálem volt, amelyről úgy gondolták, hogy a világ közepe. Az ideális városról szóló értekezések azonban a reneszánszban, majd a klasszicizmusban érték el a csúcspontot. A reneszánszban a korabeli építészek szintén az antik, elsősorban az újra felfedezett építész, Vitruvius alapján írták meg elméleteiket és készítették el terveiket (mint például Filarete, Alberti, Sangallo), az egyházfiak és humanista tudósok (Morus Tamás, Campanella, Andreae) pedig a tökéletes erkölcsökkel, páratlanul szervezett közigazgatással és társadalmi berendezkedéssel rendelkező utópisztikus államról és városról írtak Platón és Szent Ágoston alapján. Ugyanakkor a gyakorlatban csak nagyon kevés terv valósult meg"

Miletosz-**i.e. 470.**

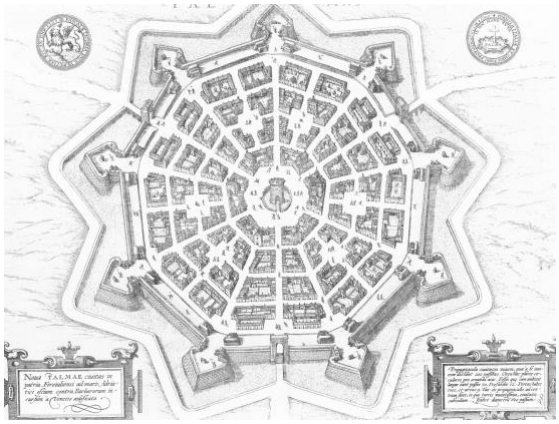
Nem lehet véletlen, hogy derékszögű, téglalapokból álló úthálózat i. e. 470-ben már létezett!

A perzsa-háborúk során megsemmisült „antik Manhattant", Milétoszt „a városépítészet atyja", Hippodamosz tervezte újra. A „hippodamoszi" város utcái szabályos derékszögek, a lakóépületek egyforma méretűek.

I. sz. 100-Timgad

„A római gyarmati építészet sok szempontból a görög folytatása, de még sokkal szabályosabb négyzethálós szerkezettel. Az algériai Timgad – ahogy a provinciák castrumainak, katonai táborainak és városainak többsége – majdnem teljes négyzet alapú, fallal körülvett város, keresztirányban egymást metsző két sugárúttal."
A csinált városok másik alapformája a sugaras-gyűrűs, vagy kerék és küllős utcahálózata.
1593-Palmanova

https://afoldgomb.hu/blogok/varosnezo/palmanova-az-idealis-reneszansz-varos

„Azon kevés reneszánsz ideális várostervek egyike, amely teljes egészében meg is valósult. A terveket a velencei Vincenzo Scamozzi készítette, a város harminc évig épült. Lényegében a mai napig változatlan formában létezik. Hasonló típusú csillagerődítmények már korábban is épültek akár nálunk a végvárakon is (Érsekújvár, Károlyvár), Palmanovában az a különleges, hogy teljes egészében Morus Tamás Utopiája (1516) szerint épült fel."
Bárcsak Szegeden is csak utópia maradt volna!
1715-Karlsruhe

https://en.wikipedia.org/wiki/Karlsruhe_Palace

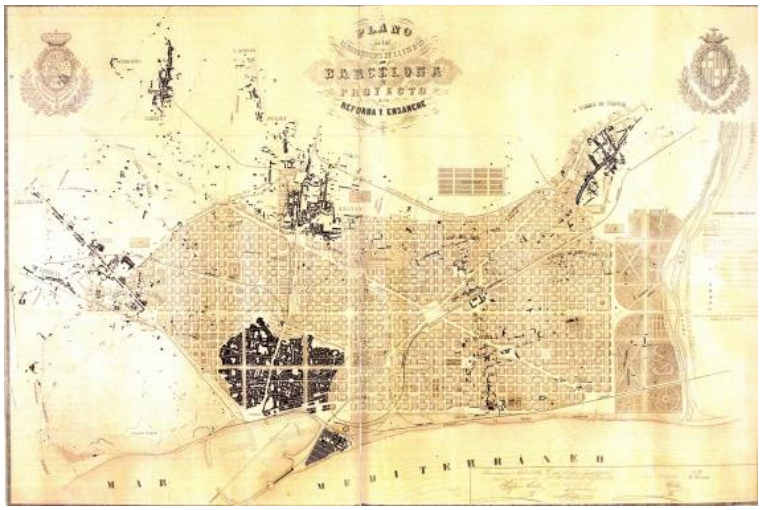
1790-Washington

„Noha Washingtont 1790-ben alapították, a tervek szerint 1800-ig kellett volna készen lennie az új fővárosnak. A város megtervezésére Pierre Charles L'Enfant-t kérték fel, aki ugyan 1791-ben már készített egy tervet, de a munkálatok annyira lassan haladtak, hogy még 1794-ben is új tervet kellett készítenie. A tervrajzon látszik, hogy a koncepció szerint a sugárutaknak a Fehér Házba és a Capitoliumba kell belefutniuk."

Nem tűnt föl az sem, hogy az USA fővárosa miféle hálózattal épült meg az ottani két folyó egyesülésénél?

1859-Barcelona

„19. század egyik legnagyobb európai városépítészeti vállalkozása Barcelona kiterjesztése (az eixample szó szerint megnövesztést, kiterjesztést jelent) volt. Az első tervet 1859-ben készítette el Ildefons Cerdá, aki a középkori városmag köré szabályos, nyolcoldalas lakótömbökből álló négyzethálós szerkezettel és két hatalmas sugárúttal képzelte el az új Barcelonát. A felépítése egészen a 20. század elejéig tartott."

Ez pedig már igazán közeli példa lehetett volna Szegednek!

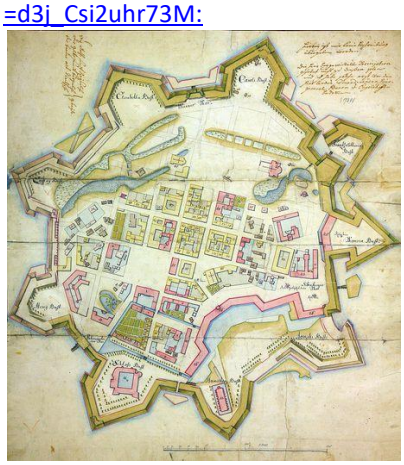
http://turizmusonline.hu/kulfold/cikk/idealis_varosok_terkepeiben_gyonyorkodhet

A régi Szeged a vizek városa volt, melyet a malária miatt teljesen kiszárítottak. Lásd a katonai felmérés térképét!

Mára a malária újra itt van a globális felmelegedés miatt,a kiszárítás következményeivel együtt.

https://www.google.com/search?rlz=1C1GGGE_huHU513HU513&biw=1344&bih=644&tbm=isch&sa=1&ei=cJytXL27JsuAi-gP29K8mAU&q=amsterdam+and+t%C3%A9rk%C3%A9p&oq=amsterdam+and+t%C3%A9rk%C3%A9p&gs_l=img.3...6580.24100..26257...0.0..0.146.1998.26j1.....2....1..gws-wiz-img.....0..35i39j0j0i10i19j0i30i19j0i10i30i19j0i5i30i19j0i30j0i10i30j0i5i30j0i5i10i30j0i10i24.ioLdHAbEr8Y#imgrc=d3j_Csi2uhr73M:

https://maps.hungaricana.hu/hu/search/results/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJEQVRBQkFTRSI6IFsiTUFQUyJdLCAiRk9SUiI6IFsiSFRJIl0sICJQSUMiOiBbIlIlFUyJdfSwgInF1ZXJ5IjogIkZPUll9KFwiaHRpXCIpIn0&page=334&per_page=20

http://www.varlap.hu/content/vkt_2013_3/vkt_2013_3_2_2.pdf

A temesvári vár falai között is raszteres volt az úthálózat, mint az 1752-es és az 1859-es térkép is mutatja!

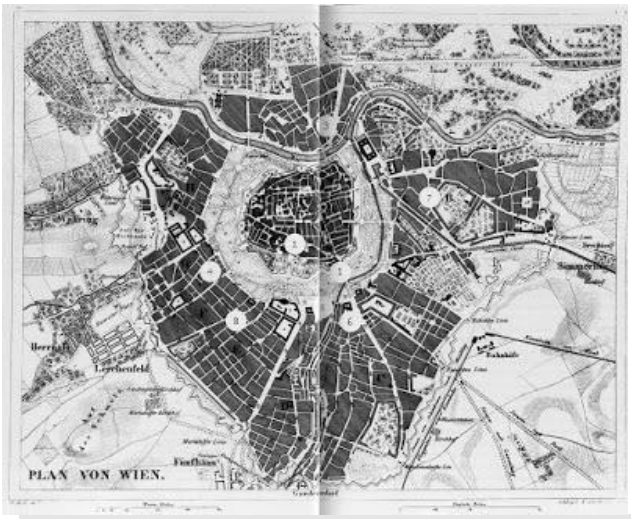
Tudhatták, hogy mi is történt Párizsban és Bécsben?

Bécs

„Bécs belvárosát egy évszázadok alatt felépített, megvastagított erőd jellegű fal vette körül még a XIX. század közepén is. Fojtogatta a várost, elválasztva a bentlakókat a kinti, tágasabb területeken lakó nagypolgárságtól.”

„Katonai jelentősége rég nem volt már, semmilyen ágyús támadásnak nem tudott ellenállni, a kaszárnyák meg már korábban a városfalon kívülre szorultak. A városfalt körülvevő senki földje, a glacis (=védőövezet, pufferzóna-RM) közben parlagon hevert, porosodott, miközben

tudni, de mindenképpen sejteni lehetett, hogy mekkora értéke van. Hát hogyne, hisz körülötte már akkor állt Bécs város nagyobbik része. És ez nem a külváros volt, ez volt a város nagyobbik része, itt élt a polgárság belvárosból kiszorult része."

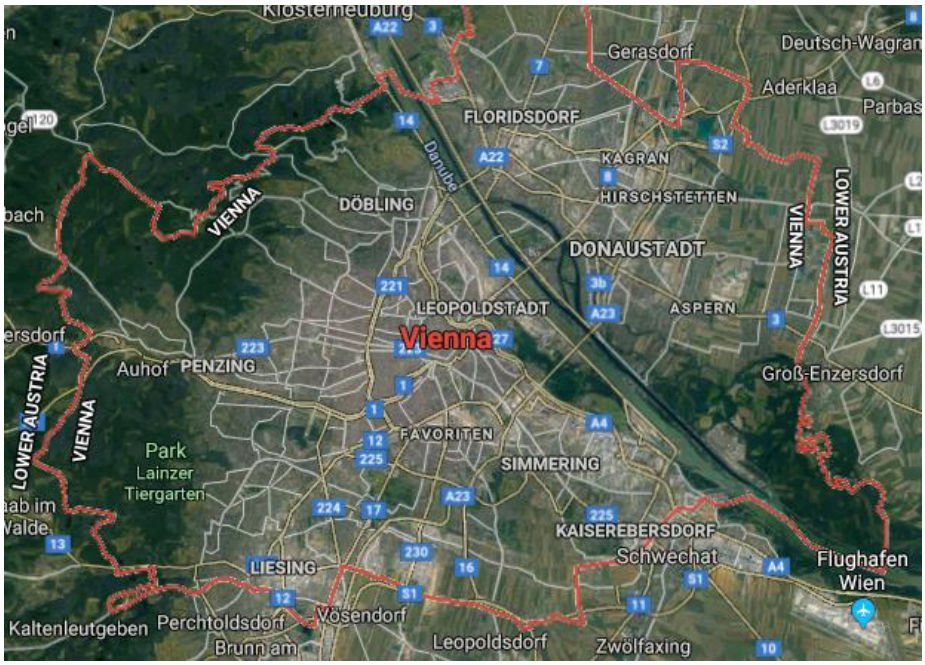
„Nagyon csábító volt a glacis-t beépíthetővé való nyilvánítása, ami elegendő pénzt hozhat azok értékesítése révén a szükséges beruházások finanszírozásához. A császárnak ugyanis nagy tervei voltak, sok fontos épületet akart megépíttetni. A kultúra, az oktatás és a politika épületeit. Na meg saját palotájának, a Hofburgnak is szeretett volna némi bővítést belőle."
„Ferenc Jóska 1857. Karácsonyán vett egy nagy levegőt és aláírta a rendeletet, hogy szabad a vásár, a glacis felparcellázható. De a császár mindenféle kikötéseket is tett a lebonyolítás tekintetében: a városfal elbontandó, az árkok betemetendőek, a kialakítandó körút a kor technikai követelményeinek minden tekintetében feleljen meg, legyen legalább 57 m széles ló és gyalogos közlekedésre két irányba alkalmas, 1-1 oldalsávval ellátva. A épületeket szabad zöldterületek váltsák jó ízléssel."
„Minthogy a rendelet úgy szólt, hogy a glacis felparcellázható és bárki megveheti, hát kapva kaptak rajta azok a gazdag nagypolgárok, akik eddig ugye a városfalon kívülre, és a még a kanálison is túlra, leginkább Bécs második kerületébe szorultak. Nagytőkés zsidó származású családok vásároltak itt telkeket és építtettek ugyancsak ezekkel a sztárépítészekkel csodapalotákat. E paloták voltak azután hosszú ideig a kultúra alközpontjai, mert szalonjaikban előszeretettel mutatkozott mindenki, aki valamit is számított a zene, a színjátszás, a festészet köreiben. A telekvásárlás másik feltétele az volt, hogy azonnal el kell kezdeni az építkezést, mert csak 10 évig kapják az adómentességet. Így nagyon hamar, úgy a 1870-90-as évek közepére kialakult Bécs mai napig is meghatározó körútja, a Ringstrassen."

http://www.boucnik.cz/wien-plan-nadrazi-01/

http://www.elsovilaghaboru.com/tortenete/maps/view/5
A folyók találkozásánál állt a bécsi vár. A város pedig körülépülte, mindenféle gyűrűs-sugaras úthálózat NÉLKÜL.
A bécsi körút helyén állt a bécsi várfal, melyet lebontottak. Egy darab körút készült sugárutak nélkül.
„Az 1800-as évek elején Európa legtöbb nagyvárosában már nem álltak a középkori városfalak. Bécset azonban még mindig masszív, bástyákkal teletűzdelt falak vették körbe. Építésüket még azután is tovább folytatták, hogy a török támadások veszélye elmúlt, a konzervatív katonai vezetők számos tervet dolgoztak ki korszerűsítésükre és bővítésükre, de ezek már nem valósultak meg. Aztán Napóleon 1805-ben és 1809-ben megmutatta, hogy ezek a falak már nem képesek potenciálisan megvédeni Bécset egy modern hadsereggel szemben – a városfalak egy részét ekkor az ő csapatai rombolták le.
Végül 1857-ben Ferenc József császár parancsba adta a városfalak ledöntését, hogy helyette egy tekintélyes sugárút épülhessen, ami Bécset egy dinamikus és modern város képével ruházza fel, mely Berlinnel vagy akár Párizzsal is felveheti a versenyt.”
https://mienkavilag.hu/becs-legkulonlegesebb-utcaja-ringstrasse/
Jól látható az, hogy csak egyetlen körút készült. Bécsre hivatkozni nem számít a legjobb indokok közé! Bécset nem fedték teljes területét letakaró sugaras-gyűrűs úthálózattal.
Bécs mai úthálózata:

Hol van itt a sugaras-gyűrűs úthálózat?
Párizs
1850 körül sok városrészben a jellemző utcakép ez volt:

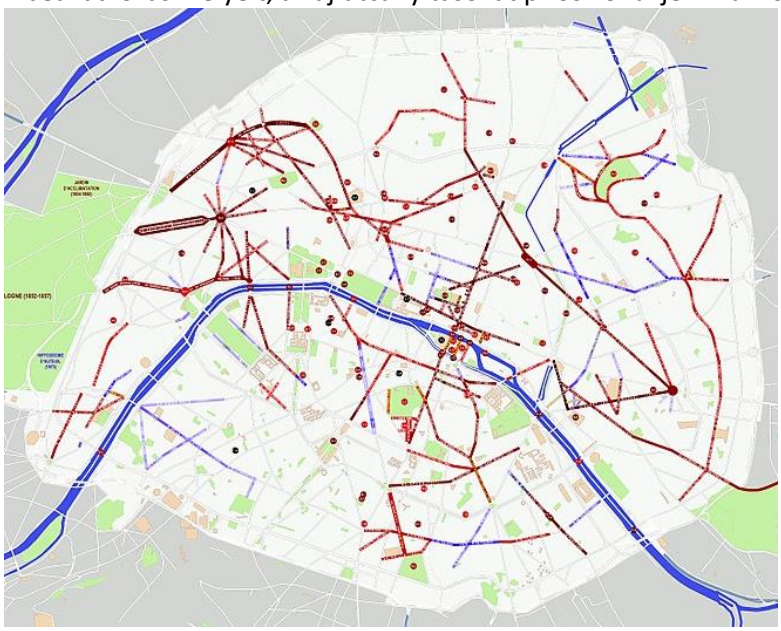

Majd jött Haussmann báró, aki ezek helyett széles sugárutakat épített, építhetett 1853-1870 között, mielőtt elbocsátották.
„Az évtizedekig tartó munkálatok során a középkori, zsúfolt és nyomorúságos városrészeket a földdel tették egyenlővé, s helyükön a várost szellőssé tevő sugárutakat nyitottak, köztereket és parkokat alakítottak ki, bérházakat, középületeket építettek”
Innen indultak ki a járványok. Megoldatlan volt a szennyvizek elvezetése. Könnyen lehetett barikádokat építeni a katonaság ellen. Nem jutott be a városrészekbe a napfény sem és a levegő sem.
Jött egy teljesen másfajta világ.

https://hu.wikipedia.org/wiki/Georges_Eug%C3%A8ne_Haussmann

A beavatkozási helyeit, az új utcanyitásokat piros vonal jelzi Párizs térképén:

Láthatóan szó nincs arról, hogy a teljes Párizst lefedte volna a sugaras-gyűrűs úthálózattal!
https://en.wikipedia.org/wiki/Haussmann%27s_renovation_of_Paris
Ehhez persze rengeteg öreg házat le kellett bontani!

https://www.telfair.org/article/the-french-impressionists-and-haussmanns-paris/

https://www.researchgate.net/figure/The-plan-of-Haussmann-s-arrangement-of-Paris_fig1_274961224

A szürke sávok mutatják a rombolással való helycsinálás utáni széles utak helyeit. Ezek nem alakították sugaras-gyűrűssé Párizs úthálózatát. Szegeden ezért nem túl szerencsés a Párizsra mutogatás!

Egy kisfilm összefogja mindezt pár percben:
https://www.youtube.com/watch?v=q-_mVRG2IDI

„Haussmannizáció: kreatív pusztítás és modernitás”

„… a pénz, a nyereség, a spekuláció és az áru fétis és áruházak uralma; …”
https://www.metropolitiques.eu/Haussmann-from-modernity-to.html

„A kellemetlenkedő tulajdonosok lakásait minden teketória nélkül kisajátították. Közel 120 ezer lakóhelyet romboltak le, amelyek helyébe 320 ezer új lakás épült. A népesség alsóbb osztályait kiszorították a városközpontból, az ingatlanárak egyre emelkedtek.”

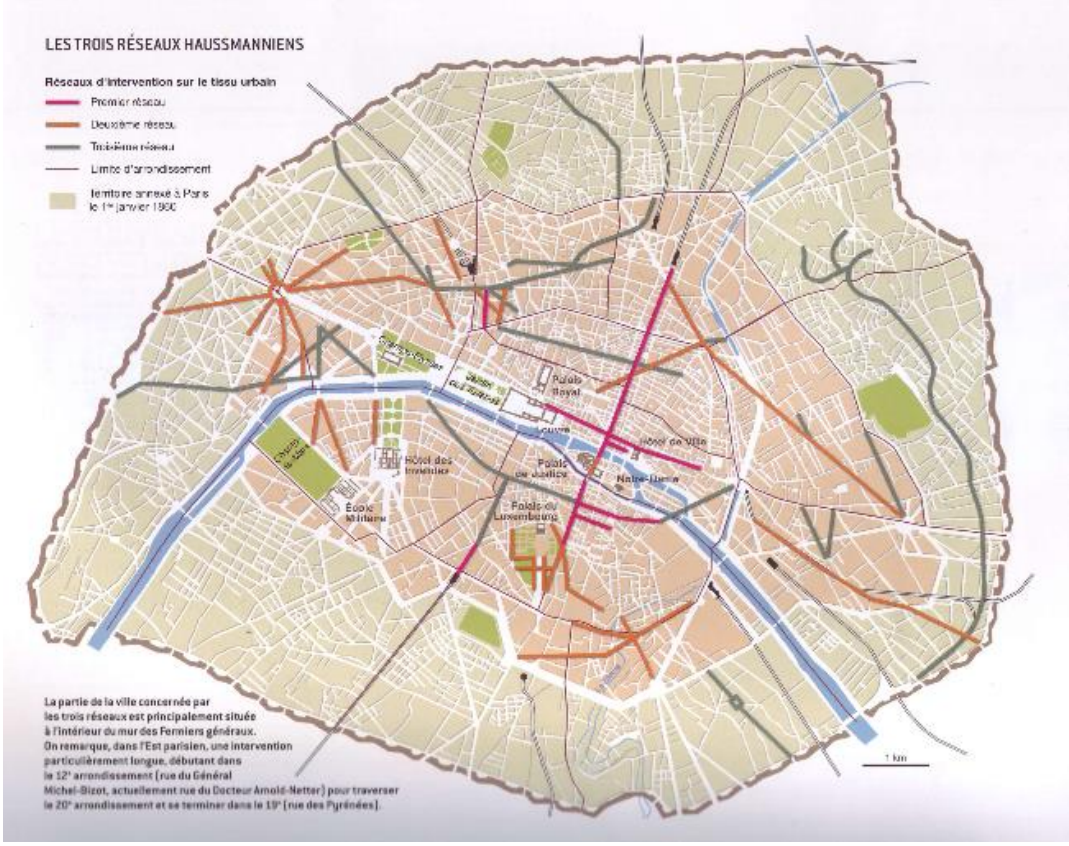
„Émile Zola leírja a "karddal vágott Párizst"” ír.
http://www.francianyelv.hu/erdekessegek/papotage/le-paris-d-haussmann-histoire-de-paris-16

A következő képen a Haussmann-i tervek megvalósulásának három szakasza: piros az első, a narancssárga a második, míg a szürke a harmadik ütem.

„III. Napóleon (1808-1873) londoni látogatása során határozta el, hogy a francia grandeur és gloire jegyében Párizst – Londonhoz hasonló – urbanizált, modern nagyvárossá teszi. 1852-es császárrá koronázása után azonnal megbízta Seine megye prefektusát, báró Haussmann-t (1809-1891), hogy dolgozzon ki terveket Párizs modernizálására. Haussmann tudta, hogy Párizsnak levegőre, csatornára és árnyékra van szüksége.”

„Összesen 64 km út, 600 km csatorna, 20 ezer ház lebontására, 30 ezer új építésére került sor és mindezek mellett modernizálták Párizs nagy parkjait, mint egy 80 ezer fát ültetve el.”

„… a jobb módú, gazdag kerületek házaiban …. már ekkor építettek liftet és külön feljárót a cselédeknek. Az épületek földszintjén általában éttermek vagy elegáns üzletek kerültek kialakításra. Az egyes szinteken lakók társadalmilag különböző státuszúak voltak.”
„Haussmann-t számos támadás és kritika érte mind a kortársak, mind az utókor részéről, például, hogy “könyörtelenül szerette az egyenes vonalakat””

„… építkezés másik jellegzetessége a tetők alatt meghúzódó hatodik szint, amelyet vagy kiugró “kutyaól” vagy a tetőszerkezetbe simuló ablakok jeleznek. Itt laktak a cselédek a gyakran 8-10 négyzetméteres szobákban, amihez maximum egy mosdó tartozott, a folyosón található közös WC-vel. Érdemes elgondolkodni, hogy a cselédlét ellenére ez mennyivel “szabadabb, függetlenebb” életmódot biztosított, mint a budapesti cselédek esetében, akik a konyhából nyíló cselédszobákban lakhattak.”
„… az épületek földszintjein – kivéve az igazán előkelő házak esetében – éttermek, kávéházak vagy éppen tánciskolák, vívótermek kerültek kialakításra. Az első szintet általában az úgynevezett “független” foglalkozásúak, ügyvédek, közjegyzők vagy orvosok foglalták el sok esetben irodának, rendelőnek. A második szint, ahol a homlokzaton körerkély fut körbe, a gazdag vagy tehetős polgárok vagy éppen a ház tulajdonosainak lakása helyezkedett el. A harmadik-negyedik emeleten általában kispolgárok, tisztviselők, tanárok laktak. Az ötödik emeleten a homlokzaton ismét egy erkélysort láthatunk a homlokzaton, ami némileg szűkebb, mint a második emeleti, ahol olyan iparosok – órások, kárpitosok, stb. – laktak, akiknek a környéken voltak a kisüzleteik, vállalkozásaik. Végül pedig a tetők alatt a cselédeknek, szegény diákoknak, munkásoknak jutott szállás.”
https://setalj-velem-parizsban.com/2018/04/08/amitol-parizs-az-lett-ami-haussmann-baro-hagyateka-seta-az-opera-garnier-kornyeken/

Ki lát itt a teljes városban sugaras-gyűrűs utcahálózatot?

Lechneréknek pusztítani sem kellett, mert a Tisza ezt elvégezte. Nekik szűz terepen kellett várost építeni.

Végül is mire minták az ún. mintavárosok, melyekre pozitívként szoktak hivatkozni?
Bécs?
A volt várfal lerombolása után egy körutat alakítottak, de sugárutak nélkül.
Lechnerék nem ilyen Szegedet terveztek, tehát Bécs nem jó minta Szegednek.
Párizs?
Lényegében Bécs ellenpárja, mert egyenes utak tömegét vágták bele a régi városrészekbe. Ezek nagy része még sugárútnak sem nevezhetők, mert irányuk kesze-kusza. Körút lényegében nem készült.
Tanulni lehet azonban azt, hogy a városszerkezet módosítása pusztítás nélkül elképzelhetetlen. Bécsben és Párizsban az ember pusztított,ha az akkori politika mögé állt, míg Szegeden az árvíz pusztított. Sajnos ez ma is igaz lenne!
Nem lenne szabad ettől megbénulni és inkább a semmittevést választani.
Budapest?
Leginkább igen, mert Pesten mind sugárút, mind körút készült, akár jó ez nekünk ma, akár nem.
Arra is példa Bécs és Párizs, hogy nem létkérdés a város teljességére vonatkozó sugaras-gyűrűs úthálózat, e két világváros e nélkül is remekül él. A sugaras-gyűrűs úthálózat nem feltétele a fejlődésnek, különben ezekben is bevezették volna,ezért Szegeden erre hivatkozni teljesen értelmetlen.
Nem kellene ezt a helyzetet abszolutizálni! Mint ahogy Bécsnek és Párizsnak nem hátránya a sugaras-gyűrűs úthálózat, Szegednek sem előny. Szeged nincs Bécs és Párizs előtt, csak valamiben más lett.

Tudhattak Szeged árvíz előtti utcahálózatáról
A második katonai fölmérést végzők Szegeden ezt találták (pirosak a lakóházak):

Magyar Királyság (1819–1869) - Második katonai felmérés

A felső képen Felsővárosunk egy részlete látszik. A terület kötöttsége a sok tó, a sok mellékág, csatorna. A nép nem önkényesen épített ún. girbe-görbe utcákat, hanem nagyszerűen alkalmazkodott a hely adottságaihoz. Valószínű, hogy a zöldnek, fás területnek jelölt foltok is tavak voltak. Az ilyen város a természetes, a szervesen nőtt város. Itt a józan ész tervezett és nem egy urbanista. A városok zöme ilyen.
Hasonló volt a helyzet Alsóvároson is:

https://mapire.eu/hu/map/secondsurvey-hungary/?layers=osm%2C5&bbox=2241529.320360265%2C5821295.147950328%2C2247868.8163936674%2C5823206.073657458

Nyilván Tisza és Lechner nem ezt látta, hanem egy tengert a város helyén.

Tudhattak az elpusztul város gazdasági helyzetéről is

„Szeged az 1979. évi árvíz idején Magyarország második legnagyobb városa volt. **A népesség a polgári forradalom után jelentős mértékben megnövekedett**. 1850-ben 50 244, 1857-ben 62 700, 1870-ben 70 179, 1880-ban 73 675 fő élt a városban, így 1850 és 1880 között 31 %-os volt a növekedés."

http://moramuzeum.hu/wp-content/uploads/2011/08/images_pdf_tisza-tanulmany.pdf

Ha a régi városszerkezet ilyen mérvű fejlődést tett lehetővé, akkor mi értelme volt a gyökeresen eltérő, új, mindenhelyi hagyománytól elrugaszkodott sugaras-gyűrűs hálózat bevezetésének?

A következő felteendő kérdés: az új városszerkezet kialakítása után Szeged tudott-e később hasonló mértékben fejlődni?

Rendkívül fontos lenne annak utánanézni, hogy miként állt elő az a helyzet, mely szerint 1891-ben Szeged lélekszáma 87.200 volt, míg Temesvárnak 39.800, tehát Szegeden kétszer annyian éltek, mint Temesváron.

Mára pedig megfordult a helyzet: Temesvár lélekszáma kétszerese Szegedének. Nem hirtelen változás ez 130 év alatt? Valami itt nagyon félrement! **Ezen még a sugaras-gyűrűs szerkezet sem segített!**

Szeged mai lakosszáma: 161 ezer fő.

https://hu.wikipedia.org/wiki/Szeged

Temesváré: 320 ezer fő.

https://hu.wikipedia.org/wiki/Temesv%C3%A1r

Tehát 1891 és 2019 közötti időben Szeged lélekszáma 161/87=1,9, míg Temesváron: 320/40=8! Óriási a különbség a két szomszédvár között.

Mi lett mára a „palotás" Szeged sorsa?

Lechnerék három szegedi övezete, mint a reitteri egyik fő alapelv szegedi megvalósítása

Lechnerék Szegeden is három övezetet terveztek. Ezzel leképezték a korabeli társadalom vagyoni állapotát. Miként?

Az újjáépülő város első övezete a Tisza és a mai Tisza Lajos krt. közötti terület a „palotás" Szeged volt, ahol a város leggazdagabbjai éltek. Nem ritka a 40-45 m2 nagyságú szoba (Tarjánban egy kétszobás panellakás 54 m2!), majdnem 4 m-es belső magassággal!

Első példám a Reök-palota:

Valamikor ezt a méretet tartották családi háznak! Ma egy kiállítóhely. A látogató tapasztalhatja, hogy mi mindent elkövettek annak érdekében, hogy a családi lakásból kiállítóhelyet alakítsanak ki. Igazolódik minden igyekezet ellenére, hogy ami lakásnak készült, az nem alkalmas bemutatóhelynek. Ma nincs olyan ember, aki az ilyen jellegű lakások kiadásait fizetni bírná, ami itt látható az csak egy kényszermegoldás.

„A megrendelő (és a tulajdonos – RM) Reök Iván, a Folyammérnöki hivatal vezetője, kultúrmérnök, gazdag földbirtokos, országgyűlési képviselő."

„A palota 1907 novemberében készült el luxus kivitellel, többnyire helyi művészek és mesteremberek közreműködésével."

„**A Reök-palota alaprajza a család igényeinek megfelelően lett kialakítva**. A megbízó, fiúgyermekei részére, szintenként egy-egy garzonlakás, leánygyermekei részére szintenként két-két többszobás lakás tervezését kérte. A földszinti sarokrészen vendéglő nyílt, míg a többi helyiséget iparosok, kereskedők bérelték. A bejárat mellett balra két üzlethelyiségnyi alapterületen rendezte be Magyar Ede a tervezőirodáját. A többi lakást földbirtokosok, katonatisztek, egyetemi tanárok lakták."

„Az óriási lakásokat a második világháború után feldarabolva társbérletté alakították. Az 1960-as felújításkor az erősen károsodott – igen részletdús - homlokzat egyszerűsítését rendelték el."

„A luxuslakások kellékei és tartozékai, a mennyezetdíszek, az aranyozott ajtók, a liliomos díszítésű színes fürdőszobai mosdókagylók, a gázégésű hengerkályhák eddigre már mind megsemmisültek, vagy elbontották azokat."

https://hu.wikipedia.org/wiki/Re%C3%B6k-palota

A Gróf-palota „… építését Gróf Árpád Márton, Szeged akkori főügyésze kezdeményezte, hogy **magas fizetésű** városi tisztviselők otthonául szolgáljon. … az épület utcai szintjén ügyvédi irodák, emeletén lakások kaptak helyet."

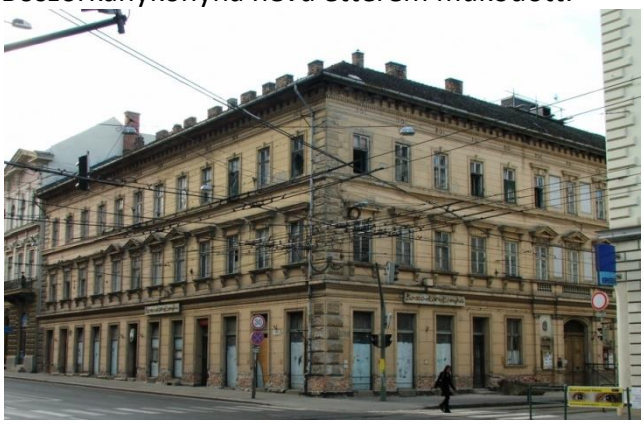

A Tóth Péter-ház „Az épület telkét Tóth Péter fűszerkereskedő 1881-ben vásárolta meg a várostól. A telek a Híd utca, Roosevelt tér és Victor Hugo utca által határolt háztömb mintegy felét foglalja el. Egy évvel később A Tóth házaspár egy U alakú épület terveit nyújtotta be a város számára jóváhagyásra. … Az épületben az eredeti tervek szerint lakások és az utcára nyíló üzletek kaptak helyet; az üzletház első boltja 1883 májusában megnyitott. … Az épület pezsgő üzletházként működött a 19. század utolsó évtizedeiben, a korszakot jellemző iparosműhelyek és kisebb boltok kaptak benne helyet: kalapos, cukrász, szűcsmester. **Az emelet egy részét a főispán reprezentatív lakása foglalta el.** A világháború utáni nagy lakáshiány idején a nagy alapterületű polgári lakásokat több apróbb lakásra osztották fel.”
Ma mállik tovább, üres. Talán majd az egyház zenei gimnáziumot telepít bele.
Ma már nem élnek az ez ezekhez a házakhoz szükséges gazdagok, az újak pedig még nem jelentek meg.
A mai városvezetés semmit sem tud ezekkel kezdeni! Vannak teljesen lakatlan házak. Vannak, amelynek a homlokzatát valamilyen módod tatarozták, de a belső felújításra már általában nem jut. Zömükben fürdőszoba sincs.
Az esteleges felújításkor teljes födémcsere, teljes közműcsere, vakolat megújítás, a pincék víztelenítése, a tető cseréje, valamennyi nyílászáró cseréje, az épületen belőli összes vezeték cseréje kellene. Ezekben a hatalmas légtér a fűtés is horribilis a költség. Ennyi pénz ma a világon nincs!
A tömbök felújítása elkezdődött ugyan, de pénzhiány miatt gyorsan elakadt.
Egy újabb baklövés volt a Nagykörút mellé, a belváros szélére beengedni óriás áruházat, az Árkádot. Miatta a belvárosi kisboltok tönkrementek. A belváros egykori üzletei közül egyre több zár be, melynek nyomai a teljes városrészben láthatók.
Hiába a méreg drágán felújított Kárász utca, ha a sétáló bezárt üzletek sorát találja, mely nem nagy látvány!
A paloták pincéiében valamikor szenet és fát tartottak, emiatt a pincéket víztelenítették. Ma azonban már senki sem fűt szénnel, fával, a pincék jó részében víz áll, tehát a ház vízben áll, a házak állagát veszélyezteti.
Ez a városrész egyre fenntarthatatlanabbnak tűnik, mivel a város nem tud nekik funkciót adni.
Évtizede áll és romlik, mállik a legendás és patinás Kass-szálló a színház mellett.
Üresen áll az egykori Royal-szálló is. Most éppen már a teteje sincs meg. Mintha elkezdték volna a felújítást, de láthatóan elfogyott a pénz.
A város rendkívül előnytelen szerződésekkel ingatlan spekulánsoknak adta el, akik nem igyekeznek a felújításukkal.
Megszűnt, becsukott az Alabárdos étterem is, mely 1967 óta működött a Vedres István által 1810-ben tervezett épületben. **Nagyon szomorú az, hogy még az árvíz előtt épült Vedres-féle épületeknek sincs értékül, reményük!**

A város főterén, a városháza mellett, áll a teljesen üres Grün Ortbán-féle ház. 1810-ben, tehát a nagyvíz előtt épült Vedres István, Szeged Széchenyije, terve szerint. A földszintjén működött Szeged első nyomdája, melyet a bécsi nyomdász 1801-ben alapított!

A Széchenyi tér, a városi főtér sarkán áll még a valamikor szép Ma(e)yer-ház, melyben a Boszorkánykonyha nevű étterem működött.

Külső kényszertatarozás előtt és utáni képek.
Az épületből 23 bérlőt kellett kiköltöztetni, mert az életveszélyessé vált. Tudtommal ma is üres!
A belvárosi lakásoktól meg akart néhányszor szabadulni a város, eladva a lakóknak. Azonban ezen lakások vételáron túli brutális felújítási költsége eltántorítja sokukat.
Most visszaüt a szegény családok korábbi, ide való beköltöztetése, mert a pénztelenségük miatt a romlási folyamatok gyorsulnak.
Lechner nem számolt a társadalmi változásokkal sem, pedig ha valami változik, mindig is változott, az a társadalom. A mai szegedi társadalom szinte semmiben sem hasonlít az akkorihoz, így a paloták nem illenek a mai társadalmi szerkezethez.
A viszonylagos szegedi gazdagok újszegeden építenek maguknak kertes házat és nem mennek be a lepusztult belvárosba.
Mondhatom: a palotás város mára egy csődtömeg. A városrészre vonatkozóan sem koncepció, sem pénz nincs.
A második szegedi övezet a két körút közötti rész. Eredetileg ezt a területet az iparosoknak, és főleg a kereskedőknek szánták. Az épületei ezért már nagyon átlagosak, egyáltalán nincsenek annyira feldíszítve, mint a palotás városrész épületei. Ma ez a városrész az ingatlanspekuláció vadászterülete. Most folyik a földszintes, egycsaládos öreg házak helyére

minimum 16 lakásos társasházak tömeges építése. Ezek az új házak teljesen jellegtelenek, állhatnának bármely városban. Tucatházak. Ez ellen sem képes tenni a városvezetés.
A harmadik zóna a Nagykörúton kívüli városrész. Itt az árvíz előtt döngölt falú, szalmatetős viskók álltak, melyet az ár egy pillanat alatt elmosott. Nekik ár luxus a lechneri szoba-konyha-kamra osztatú egyszerű ház, mely sugaras mintájú oromzatot kapott. A városmaggal szemben az itteni épületek egyre magasabb színvonalúak, különösen Alsóvároson.

Hogyan tudta rövid idő alatt az asztalra tenni Lechner a város új tervét?
A munkát Szegeden 1879. június 1-én kezdték el.
„1879. szeptember 29.: A királyi biztosság megküldi a városi tanácsnak a jövendő Szeged térképét, a tiszai hídépítés tervével, a műszaki leírásokkal."
Ez szűk **4 hónapot** jelent! Ezt az időt még a mai agyonszámítógépesített világban sem lehetne tartani.
Miután Szeged helyén egy tenger volt az érkezésükkor, a mérnöki rajzlapon a tiszta üres rajzpapír esete. Erre kellett Lechner 10 mérnökének lerajzolni a Lechner fejében élénken élő fővárosi elsődíjas pályázatot. A rajzlap szélére Csak Budapest helyett Szegedet kellett írni.
Mivel szó nélkül elviselte a szegedi vár lerombolását, Szegeden nem képezett természetes ívet a várfal.
Továbbá Szegeden még egy Rákos-patak sem folyt, mint Pesten.
Szegeden egyetlen olyasmi sem volt, ami Pesten kötöttséget, adottságot jelentett. Ettől függetlenül lerajzolták a két körutat a reitteri elvnek megfelelően!
Az, hogy ez mennyi idő, lássuk egy friss szegedi tervpályázat időtartamát, mely a magyar Építész Kamara honlapján megtalálható!

RÖVIDÍTETT PÁLYÁZATI FELHÍVÁS
Szeged, Széchenyi tér rekonstrukció

4. A TERVPÁLYÁZAT LEBONYOLÍTÁSÁNAK IDŐTÁBLÁZATA

a) *Tervpályázat meghirdetése: 2017. november 2. (csütörtök)*
b) *Helyszíni szemle időpontja: 2017. november 17. (péntek)*
c) *Kérdések határideje: 2017. november 27. (hétfő)*
d) *Kérdésekre adott válaszok határideje: 2017. december 15. (péntek)*
e) *Pályaművek beérkezésének határideje: 2018. április 4. (szerda) 10:00 óra*
f) *Pályázat eredményének kihirdetése, a díjak átadása, 2018. május 2. (szerda) 10:00 óra*
a tervpályázat nyilvános bemutatása: 2018. május 2. (szerda) 10:00 óra
g) *Díjazásban nem részesült pályaművek visszaadása: 2018. május 31. (csütörtök)*

http://mek.hu/media/files/2017/tervpalyazatok/44382/szechenyi_ter_rovid_felhivas.pdf
Magyarul: az e) időpont és az a) időpont között **5 hónap** van a tervezőnek számítógépes mindenféle segítség felhasználásával egy meglévő város meglévő főterének áttervezésére, melyhez a rossz nyelvek szerint még egy korábbi terv is rendelkezésre állt.
A lechneri feladathoz képest pitiáner feladatra több időt kaptak a mai tervezők.
Lechnerék időtávja tehát elképesztő!
Ebbe nem fért bele holmi változatok keresgélése, azok összehasonlítgatása, az érintettekkel való elfogadtatása. Nem kaptak időt hezitálásra.
Mindennek készen kellett lenni és csak ki kellett rajzolni a fejekben lévő fővárosi első díjas tervrajzot.

Hogyan tudott Szeged 4 év alatt jórészt teljesen elkészülni?

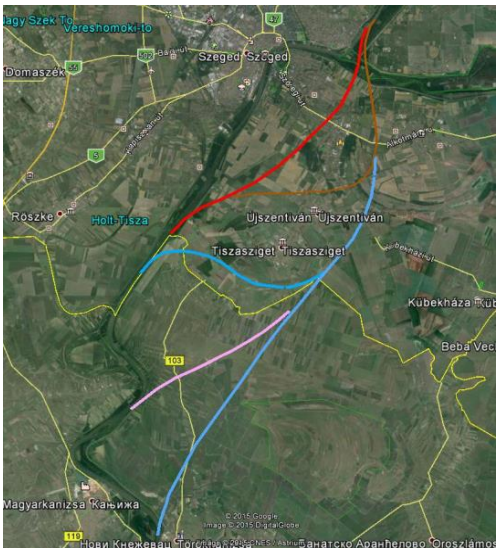
„1883- december 31-’ A város újjáépítésének befejeztével a királyi biztosság is befejezi azóta mindenki által ismert eredményes tevékenységét.”
https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/tudomany_es_ismeretterjesztes/Szegedi_nagyarviz/pages/004_az_ujjaepites.htm
Ez 4,5 év! Megint rekordidő! Nemcsak épületeket emeltek, hanem elintézték a millió kisajátítási, birtokrendezési ügyek zömét is! Ez világrekord lehetetett akkor is.
Nyilvánvaló az, hogy amennyiben Lechneréknek a mai eljárásrendet kellett volna követni, Szeged még mindig víz alatt állna.

Az újjáépítés döntési stílusa, mechanizmusa, az előbbi hatékonyság másik magyarázata
„A képviselőház ülésén a vonatkozó törvényjavaslatot Tisza Kálmán olvasta fel. Bevezetőben hangsúlyozta, hogy már két millió Ft segély gyűlt össze a szegedi árvízkárosultak javára, és az összeg felhasználása komoly felelősséget jelent. **Hogy a királyi biztos ennek meg tudjon felelni, korlátlan hatalommal kell rendelkeznie, és mellette a biztosi tanács csak alárendelt szerepet játszhat.**
„De mentől nagyobb és nehezebb a feladat – mondta Tisza –, annál nagyobbnak és önállóbbnak kell lenni a működési körnek és a hatásnak.
Épen azért, **midőn a királyi biztos kineveztetik, a melléadott hivatalnokok voltaképen nem mellé adatnak, hanem kell, hogy határozottan alája rendeltessenek**. És magának a lehetőségig nem hivatalnokokból alakított tanácsnak is hivatása nem lehet egyéb, minthogy a királyi biztost elhatározásainak végrehajtásában támogassa s **mindenben úgy járjon el, mint azt a királyi biztos helyesnek, célszerűnek és jónak ítéli**.”
12 tagú biztosi tanácsot terveztek. A tagok közül kilencet a kormány, hármat a szegedi vezetőség küld ki. Gullner Gyula ellenzéki képviselő kevesellte a biztosi tanács hatáskörét. Szerinte ennek véleményező testületnek kell lenni, nem a parancsok végrehajtójának. A 12 tagból a város ne csak hármat, hanem ötöt válasszon. **Tisza Kálmán ragaszkodott az eredeti álláspontho: a biztosi tanácsnak nem lehet véleményező szerepe, mert ha minden dologról külön tanácskozni fognak, soha nem lesz döntés**.
Mivel a biztosi tanács egyik fő feladata az összegyűlt segélyek szétosztása lesz, ha több szegedi vesz részt a tanácsban, még több igazságtalanság történik majd.”
„Madarász László eleve kétkedve nyújtotta be javaslatát. **Kérte, hogy ha a királyi biztos elkészíttette a városrendezési tervét, ezt vitassa meg a törvényhatósági bizottság, hiszen a szegediek épületeiről, lakóhelyükről van szó. A miniszterelnök ezt a kérdést is elvetette: szerinte mindez csak felesleges huzavonát és időveszteséget jelent.”**
„A 6. § felhatalmazza a minisztériumot, hogy ha „szükségesnek bizonyul, a királyi biztost szab. kir. Szeged város törvényhatóságában, az összes közigazgatás teendőinek teljhatalmú vezetésével is megbízhassa.”
„Az állami tisztviselők (pl. folyammérnöki, államépítészeti hivatalban) a biztost illető ügyekben annak rendelkezésére álltak, sőt ha ezek nem feleltek meg az adott feladatnak, a biztos őket azonnal felfüggeszthette, és a munkát másra ruházhatta.”
http://moramuzeum.hu/wp-content/uploads/2011/08/images_pdf_tisza-tanulmany.pdf
Ez a felállás garantálta azt, hogy a fővárosból érkezett brigád azt nyomott le a szegediek torkán, amit csak akart!
Ma ezt a direkt irányítást szélsőségesen antidemokratikusnak nyilvánítanák. Viszont tagadhatatlan rendkívüli eredményessége. Ebből a szempontból teljesen mindegy, hogy milyen célt tűztek maguk elé az újjáépítők, de azt világrekord idő alatt megvalósították. Ekkora hatékonysággal semmi sem készült ebben az országban. Ma az áldemokratikus

lakossági fórumozás csak az időt viszi. Meggondolandó ez a modell akkor, ha valamit gyorsan kell megoldani.

Hogyan lehetne a szegedi városszerkezetet „gyógyítani”?

1. Minél több hidat kell építeni, minél előbb.
2. A palotás belváros palotáit rendre fel kell újítani. Ehhez a megfelelő finanszírozást kell minél előbb megtalálni. Talán ebben segít Bécs és Párizs.
3. Szeged aszimmetriáját Újszeged fejlesztésével fel kell oldani. Újszegedre, mint a jövő városfejlesztési területére kellene gondolni. Ezt a célt is szolgálná a szegedi árapasztó csatorna, mely többfunkciós lenne.
   Az előbbi kivinné Szeged belvárosából a hatalmas árvízveszélyt a város szélére, mely a védekezési költséget csökkentené.
   Lényegesen kisebb lenne Szeged árvíz általi veszélyeztetettsége, kockázata is! Megoldaná a Maros torkolat délre vezetését, mely évszázadok óta fekélyesedő gondja a városnak. Részletesen itt olvashat erről az érdeklődő:
   http://static1.architectforum.hu/files2012/n00/03/36/62/szegedi-arapaszto-csatorna-es-az-elso-hivatalos-velemeny.pdf
   Az Építészfórumon erről több dolgozatom is olvasható.
   A következő képen látható színes vonalak egyike lehetne a szegedi árapasztó csatorna nyomvonala, mely által Újszeged egy szigetre kerülne. E sziget lenne Szeged városfejlesztési területe.
   Az árapasztó csatorna Szegedtől északra válna ki a Tiszából és attól délre térne vissza a folyóba. A régi, a felhagyott belvárosi Tisza-szakasz ma rendkívül kedvezőtlen vonalvezetése miatti gondok is megoldódnának. El lehetne felejteni a Tisza-völgy ún. szegedi szűkületét és a gondjait!
   Két elzáró műtárgy kellene a felhagyott belvárosi Tisza – szakasz elején és végén. Így a belvárosi Tisza szakasz vízszintjét pontosan be lehetne állítani, azaz rögzíteni lehetne a Tisza maximális vízszintjét.
   Ezzel feleslegessé válna a mai rakpart rettenetes vasbeton védműve, a beton és aszfaltsivatag rakpart, elbonthatóvá válna.
   A Stefánia, a Tisza, és az újszegedi Tisza-part egyetlen szép, autómentes térré egyesülhetne a Biopolis közepén.
   Ehhez Újszegeden rombolni kellene, mivel valahogy át kell jutni Újszeged és Szőreg között a lakótelepen, melytől a nemes cél érdekében nem lenne szabad visszariadni.

4. El kellene végre felejteni a közös közúti-vasúti híd kényszeres, túlhaladott ötletét. A Nagykörút szegedi és újszegedi ága között 2*2 sávos utat, kerékpárutakat és járdákat vivő közúti híd szükséges. A vasúti hidat a város korábbi mérnökei önállónak képzeltek el a medencés kikötő mellett. Ide kell visszajutni.
5. A Szeged-Rókus pályaudvart kell Szeged új és egyetlen vasúti pályaudvarává tenni. A város autóbusz pályaudvarát e mellé kell kitenni a SZVSE és a pláza területére. A mai Nagyállomás épületét javaslom az Egyetemnek átadni, annak új funkciót adva.

Szeged, 2019. április 12.